بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة يُوسف ގެ މާނަ

سُورة يُوسف　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١١)

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ۝١ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝٢ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ۝٣ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ إِنِّى رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِى سَٰجِدِينَ ۝٤ قَالَ يَٰبُنَىَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا۟ لَكَ كَيْدًا ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝٥

ލަފުޒީ މާނަ

الٓر = (މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތްވަ ދެންނެވޭ اللّٰه އެވެ.) ۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. ۞ ٱلْمُبِينِ ۝١ = بيان ކުރައްވާ (حرام އާއި حلال .... تفصيل ކޮށް ބަޔާންކުރާ) ۞ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ އަޅަގަނޑުމެން އެފޮތް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. ۞ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا عرب ބަހުންވާ قرآن ގެ ގޮތުގައެވެ. ۞ لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝٢ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ۞ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) މިވަނީ އަޅަގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ۞ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ = އެންމެ ރަނގަޅު - އެންމެ ރިވެތި - ވާހަކަ. ۞ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = އަޅަގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وَحِي ގެ ސަބަބުން ۞ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قرآن ގައި. ۞ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ = އޭގެ ކުރީގައި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ۞ لَمِنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ۝٣ = އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ غافل ވެވަޑައިގެންނެވި ފަރާތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (އެކަން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.) ۞ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ = يوسف (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕާފުޅުވޭ! ۞ إِنِّى رَأَيْتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު (ހުވަފެނުގައި) ދުށީމެވެ. ۞ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا = އެގާރަ ތަރި. ۞ وَٱلشَّمْسَ = އަދި އިރުއާއި ހަނދު. ۞ رَأَيْتُهُمْ = އަޅުގަނޑު އެތަކެތި ދުށީމެވެ. ۞ لِى سَٰجِدِينَ ۝٤ = އަޅުގަނޑަށް سجدة ކުރާ ހާލުގައި. ۞ قَالَ يَٰبُنَىَّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިޔަކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފުޅުވޭ! ۞ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ = ކަލޭގެ ހުވަފެން ކަލޭ ކިޔައިނުދޭށެވެ! ۞ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ = ކަލޭގެ أخ

ބޭބެން. ۞ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيْدًا ۖ = ތިޔަ ބޭބެން އެމީހުން ކަލޭއަށް ނުބައިގޮތް ހަދާނެއެވެ. (عداوة ތެރިވާނެއެވެ.)

۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لِلْإِنسَٰنِ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ އިންސާނާއަށް. ۞ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ = (عداوة ތެރިކަން) بيان ވެގެންވާ عدوّ އެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މިއަކުރުތަކުގެ މާނައެއް - ޙަޤީ މުރާދެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އެއީ بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދޭ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ: މިސޫރަތަކީ حرام حلال ޙަޤީ ތެދުމަގާއި هداية ސާފުކޮށް بيان ކޮށްދޭ ދިރިހި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)

(٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ عرب ބަހުންނާ قرآن އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. عرب ބަހުންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނާ ފަހުމްކުރުމަށެވެ.

(٣) (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.) މި قرآن ގައި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ وحى ގައިވާ އެންމެ ރިވެތި އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވުމަށް ކިޔައިދެއްވާނަމެވެ. ޙަޤީ އޭގެ ކުރީގައި - އެބަހީ: މި وحى ގެ ކުރީގައި ކަލޭގެފާނު އެވާހަކައާ މެދު غافل ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވާ ކަމުގައިވިތަނުންނެވެ.

(٤) يوسف - (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެ ތަރިއާއި އަދި އިރާއި ހަނދު ހުވަފެނުގައި އަހުރެންދެކީ އެތަކެތި އަހުރެންނަށް سجدة ކުރާތީއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނަށް އެބަހީ يوسف ގެ ބައްޕާފުޅު يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅުގެއެވެ! ކަލޭގެ ހުވަފެން ކަލޭގެ أخ ބޭބެން ކިޔައިނުދޭށެވެ! އެހެން ހަދައިފިއްޔާ އެބަހީ: ކިޔައިދީފިއްޔާ އަލިފުން ކަލޭއާ عداوة ތެރިވެ ނުބައި ގޮތެއް ކަލޭއާމެދު ހަދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ އިންސާނުންނަށް عداوة ތެރިކަން ބާރުކޮށްގެން عداوة ތެރިއެކެވެ.

وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ ۞ لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُوا۟ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾

ލުޣަތާ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން ❁ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ❁ وَيُعَلِّمُكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވާނެއެވެ. مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ = (ދިސްވަހުންނަން ހުވަފެންތަކުގެ ފުރަނަ) ތަފާސްކުރުމުގެ تفسير (ހުވަފެން تفسير) ❁ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ = އަދި އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ = އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ دين ގެ أهل ވެރިންނަށް. ❁ كَمَآ أَتَمَّهَا = އެކަލާނގެ އެ (نعمة) ފުރިހަމަކުރެއްވި ފަދައިން. ❁ عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީގައި ކަލޭގެފާނުންގެ ދެކާބަފައިކަލުންގެމައްޗަށް. ❁ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ = އެއީ إبراهيم عليه السّلام އާއި إسحاق عليه السّلام އެވެ. ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެއީ. ❁ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ = ހަމަކަށަވަރުން يوسف (عليه السّلام) ގެ ސިފަތްތަކުގައިވެއެވެ. ❁ وَإِخْوَتِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ބޭބޭކަލުން. ❁ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ = ސުވާލުކުރާ ބައެއްނަށް عبرة އާއި حجّة . إِذْ قَالُوا۟ = އެމީހުން (يعنى: يوسفގެ أخ ނަ އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނިހިނދުން. (ހަމަކަށަވަރުން ބުނީއެވެ.) ❁ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން يوسف އާއި އޭނާގެ أخ . ❁ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕާފުޅަށް މާލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مِنَّا = އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ. ❁ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަކީ (ބޮޑުބައި جماعة އެކެވެ.) ❁ إِنَّ أَبَانَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕަ. ❁ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ = ކަލޭމެން يوسف قتل ކުރާށެވެ! ❁ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا = ނުވަތަ އޭނާ ބިމަކަށް އެއްލައިލާށެވެ! ❁ يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ = (އޭރުން) ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ މޫނު ކަލޭމެންނަށް (އެކަނި) ހުސްވާނެއެވެ. ❁ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އަދި އޭގެފަހުން (އެބަހީ: يوسف ނެތިގެންދިޔުމުން) ކަލޭމެން ވާނެއެވެ. ❁ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ = صالح އަދި

صُلْحَ ވެރިބަޔަކަށް. ۞ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބުނެމީހަކު ބުންޏެވެ.۞ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ= ކަލޭގެފާން يوسف ނުމަރާށެވެ!۞ وَأَلْقُوهُ = އަދި ކަލޭގެފާން އެކުއްޖާއިލާށެވެ! ۞ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ = ވަޅުގަނޑުއަޑިޔަށް – (بيت المقدس ގައިވާ ވަޅުއެއްކަމަށްބުނެވޭ) ۞ يَلْتَقِطْهُ = (އޭނާ) އޭނާ ހިފައިގެން ގެންގޮސްފާނެއެވެ. ۞ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ = ދަތުރުކުރާ ބައެއްމީހުން. ދަތުރުވެރިބަޔަކު. ۞ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭގެފާން ކަމެއްކުރާބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ. (އެކަމެއްކުރާށެވެ!) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި އެފަދައިން އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނަށް ތަރުބިޔާކޮށް އިލްހާމުދީ سجدة ކުރާތި ދެއްކެވިފަދައިން ހަމައެފަދައިން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނަށް ހުވަފެން تعبير ކުރުމަށް އުނގަންނަވައި ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ دين ގެ أهل ވެރިންނަށްވެސް އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެއީ މީގެކުރީގައި ކަލޭގެފާނުގެ ދެކާބަފައިކަލުންނަށްވެސްދެއްވިފަދައިން يعني: إبراهيم عليه السّلام އާއި إسحاق عليه السّلام ގެ މައްޗަށްވެސް އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވިފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ نعمة ގެ މުރާދަކީ نبي ކަން ކަމުގައި بيان ކުރެވިފައިވެއެވެ.)

(٧) ހަމަކަށަވަރުން يوسف (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ންނާއިދެމެދު ހިނގާދިޔަ ކަންތައްތަކުގައި ސުވާލުކުރާމީހުންނަށް عبرة އާއި **دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ.**

(٨) އެއީ އެމީހުން – އެބަހީ: يوسف ގެ أخ ން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނިހިނދުގައެވެ. އެމީހުން ބުނި، ހަމަކަށަވަރުން يوسف އާއި އަދި އޭނާގެ أخ އަށް އަހަރެމެންނަށްވުރެ އަހަރެމެންގެ ބައްޕަ ލޯބިވެއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނީ ބާރުގަދަ جماعة އެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ބައްޕަ އޮވެނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٩) ކަލޭމެން يوسف قتل ކުރާށެވެ! ނުވަތަ ކޮންމެވެސް ބިމަކަށް އޭނާ އުކާލާށެވެ! އޭރުން ކަލޭމެންގެ ބައްޕަގެ މޫނު ކަލޭމެންނަށް ހުސްވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުން ކަލޭމެން ރަނގަޅު صالح ބަޔަކަށް ވާނެއެވެ.

(١٠) އޭގެތެރެއިން ބުނި މީހަކު ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން **يوسف قتل** ނުކުރާށެވެ! އަދި އޭނާ ވަޅުގަނޑުގެ އަޑިޔަށް އުކާލާށެވެ! (އެއީ غيبة ألجُبِّ)ކިޔާ އެނގިފައިވާ مشهور ވަޅުވާ ތަނެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެއީ بيت المقدس ގައިވާ ވަޅުއެއްކަމަށްވެސް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم) ދަތުރުކުރާ ބައެއްމީހުން އޭނާ ހޯދައިގެން ގެންގޮސްފާނެއެވެ. ކަލޭމެން ކަމެއްކުރާނަމަ އެހެން ކުރާށެވެ!

(ދެން ފަހެ މިންބަރު ހެދުމާ مؤتَمَر އަކުން އެމީހުންގެ يعقوب عليه السّلام އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އެއީ އެރާވުން تنفيذ ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

قَالُواْ يَـٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۬نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِيٓ أَن تَذْهَبُواْ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا ذَهَبُواْ بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓاْ أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُواْ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾

ތަރުޖުމާ

قَالُواْ يَـٰٓأَبَانَا = އެބޭބެން ބުނެފިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ! ۞ مَا لَكَ لَا تَأْمَ۬نَّا = ކަލޭގެފާނު
އަހުރެމެންނަށް އަމާންތެރިވެވަޑައިގެން ނުވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟۞ عَلَىٰ يُوسُفَ = يوسف ގެމައްޗަށް (يوسف
އާއިމެދު) ۞ وَإِنَّا لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އޭނާއާމެދު۞ لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ = ހެޔޮއެދިގެން
نصيحة ވެރިންނީމުއެވެ. إخلاص ވެރިންނީމުއެވެ.۞ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا = އަހުރެމެންނާއެކު މާދަމާ އޭނާ
ފޮނުވައިދެއްވާށެވެ!۞ يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ = (އޭނާވެސް ބަނޑު ފުރިހަމައަށް ގޮސްކުޅެލައި) އަރާމުކޮށް
ވަގުތުކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އޭނާ ރައްކާތެރި حماية
ކުރާނޭމެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: (يعقوب عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّي لَيَحْزُنُنِيٓ =
ހަމަކަށަވަރުން މިކަންކަމާގެފާނު ހިތާމަކުރެއްވުމަށް / ހިތާމަކުރަވައި.۞ أَن تَذْهَبُواْ بِهِۦ = ކަލޭމެން އޭނާގެންދިޔުން
ދިއުމެވެ. ۞ وَأَخَافُ = އަދި މިކަންކަމާގެފާނު ބިރުގަންނަވަމެވެ. ۞ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ =
ވިނަގަވެ އޭނާ ކައިފާނެތީއެވެ. وَأَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ حال ۞ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ = އޭނާ ދެކެ
غافل ވެގެން. ۞ قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ = އެބޭބެން ބުނެފިއެވެ. އޭނާ ވިނަގަ ކައިފިއްޔާ.(ދެން
ވަރަށް ދުރު ކަމެވެ.) ۞ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ = އަހުރެމެން ވީ ބޮޑު ބައެއް جماعة އަކަށްވާ حال . ۞ إِنَّآ إِذًا
لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾ = އެހެންކަމަށްވާނަމަ އަހުރެމެންނީ ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުނު ހާލުވެރިންގެ ބައެކެވެ.۞ فَلَمَّا
ذَهَبُواْ بِهِۦ = ދެންފަހެ އެބޭބެން އެކަލޭގެފާނާއިގެން (يوسف އާއިގެން) ދިޔައިރުން.۞ وَأَجْمَعُوٓاْ أَن يَجْعَلُوهُ
= އަދި އެބޭބެން އެކަލޭގެފާނު ލުމަށް ޖަމާވެ އެއްބަސްވެއްޖެއެވެ.۞ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ = ވަޅުގަނޑުގެ އަޑިއަށް.۞ وَأَوْحَيْنَآ
إِلَيْهِ = އަދި يوسف عليه السّلام އަށް މިކަންތައްވާނެކަމުގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ لَتُنَبِّئَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭގެފާނު އެބޭބެންނަށް خبر ދެއްވާނެކަމުގައެވެ ۞ بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا = އެބޭބެންގެ މިކަންތައްކަން. (މިންވަރީ عمل ގެ)
۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ = އެބޭބެންނަށް ނޭނގޭ އެނގިގެން حال . ۞ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ = އެބޭބެން އެބޭބެންގެ

ބައްޕާފުޅާގާތަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ❁ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ = عشاء ވަގުތު (އަނދިރިވީފަހުން) ރޮމުން. ❁ قَالُوا
يَٰٓأَبَانَآ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ ބައްޕާއެވެ. ❁ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ = އަހަރުމެން (ދުވެއްސުމާ
އަސްދުރުވުމުގައި) ވާދަކުރަންދިޔައީމެވެ. وَتَرَكْنَا يُوسُفَ = އަދި އަހަރުމެން يوسف ދޫކޮށްލައި ބައިންދައިފީމެވެ.❁
عِندَ مَتَٰعِنَا = އަހަރުމެންގެ ސާމާނުގެ ކައިރީގައި.❁ فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ = ފަހެ މިނިކާވަގު އޭނާ ކައިފިއެވެ.❁
وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا = އަދި ކަލޭގޮފުޅު އަހަރުމެންގެ ބަސް ތެދުކުރައްވާނޭކަމެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَلَوْ كُنَّا
صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ = އަހަރުމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވިޔަސް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ ބައްޕާއެވެ. يوسف ގާއިމުގައި ކަލޭގޮފުޅު އަހަރުމެންނަށް އަމާންވެވޭގޮތަށް ނުލައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށްޓަކައި އަހަރުމެންނަކީ نصيحة ތެރި إخلاص ތެރިބަޔަކުމެވެ.

(١٢) މާދަމާ އަހަރުމެންނާއެކު (ބަކަރި ހުއިރަށް ދާއިރު) އޭނާފޮނުއްވާށެވެ. މަޖާކޮށްލާ ކުޅެދުމަށް ޓަކައި އިސްތިރާޙަތުކުރުމަށް ފޮނުއްވާށެވެ،
އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން އޭނާ ރައްކާތެރި حماية ކުރާހުށީމެވެ.

(١٣) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ހިތާމަވެރިކަން
އަންނަނީ ކަލޭމެން އޭނާގެންގޮސް ދުރުކުރުމުން. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބަކަރި ބެލުމަށް ދިޔައިރު ކަލޭމެން އޭނާގެ
ކަމުން غافل ވެގެންވާހިނދު މިނިކާވަގު އޭނާ ކައިފާނެތީއެވެ.

(١٤) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހަރުމެން މިހާގިނަ جماعة އެއްކޮށް ހުއްޓާ މިނިކާވަގު އޭނާ ކައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން
އޭރުން އަހަރުމެންނަކީ ގެއްލުންވެރިވާބަޔަކަށް ވާނެއެވެ. (މިކަމާ އެއްގޮތަށް ކަންތައް ވާނަމަ ފަސާދަވެރިންނެވެ.)

(١٥) ދެންފަހެ އެމީހުން އެބަޔަކު: يوسف ގެންގޮސް އަދި އެ ބައްޕާ ގައިން އެއްލައިލިއެވެ އެކަލޭގެފާނު ގޮސްވަޑައިގެން –
އެބައި: يوسف ގެންގޮސް – ބިރުގަންނަވާ އެމީހުން ޝިކަމުގަ ސަލާމަތް ވެސް ނުވެ އެތެރެކުރީއެވެ.
(އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބޮޑަށް ހިތާމަކުރީއެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އެކަލޭގެފާނަށް (يوسف ގެފާނަށް) وحى
ކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް މިކަމުގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް
ނުވެވޭހާ حال ގައެވެ. އެއީ އަދި މާފުށުވާން ރޮމުންކަމެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނު ވަގުތުގައި) ރޭގަނޑު އަނދިރިވީފަހުން (عشاء ވަގުތު) ރޮމުން
އެމީހުންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް ހިނގައްޖެއެވެ.

(١٧) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ ބައްޕާއެވެ. އަހަރުމެންގެ ސާމާނުތަކުގެ ކައިރީގައި يوسف
ބައިންދައިގެން އަހަރުމެން ދިޔައީ (ދުވެއްސުމާ އަސްދުރުވުމުގައި ކަންކުރުމުގައި) ވާދަކުރަންދާށެވެ. ފަހެ އެވަގުތު
މިނިކާވަގު އައިސް يوسف ކައިފިއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވިޔަސް ކަލޭގޮފުޅު އަހަރުމެންގެ
ބަސްތެދުކުރައްވާނޭ ކަމަކުކުރުމުގައި ނުވެއެވެ.

وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

وَجَآءُو = އަދި އައީއެވެ.❁ عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ = އެކަލޭގެފާނުގެ (يوسف ގެ) ގަމީސްކޮޅުގައި ދޮގުލޭއާއިގެންނެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. أَنفُسُكُمْ = ކަލޭމެންގެ هواى نفس أَمْرًا = މިކަމަށް ❁ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ = ފަހެ ރީތިކަމާއިގެންވާ ކެތްތެރިކަމަކީ ރަނގަޅު ކެތްތެރިކަމެކެވެ.❁ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ = އަދި ވާގިއެދެވޭ ފަރާތަކީ الله އެވެ. عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން ސިފަކޮށްބުނާ ކަންތައްތަކާމެދު.❁ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ = އަދި ދަތުރުވެރި قافلة އެއް އައެވެ.❁ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފެންގެނައުމަށްދާ މީހާ އެމީހުން ފޮނުވީއެވެ.❁ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ބާލިދި (އަތިރިން) ވެއްޓިއްޖެއެވެ. (އަދި يوسف ބާލީގައި އެލުވިއްޖެއެވެ.) ❁ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ.❁ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ = އޭ بُشْرَى އެވެ. މިއީ غُلام އެކެވެ.❁ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً = އަދި قافلة މީހުން ވިޔަފާރި މުދަލެއްގެ ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނު ސިއްރުކުރުމަށް ވަންހަނާކުރީއެވެ.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތައް.❁ وَشَرَوْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ވިއްކައިލީއެވެ.❁ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ = ކުޑަ އަގަކަށް.❁ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ = عدد ގުނޭ ކުޑަ دِرْهَمُ ތަކަކަށް.❁ وَكَانُوا۟ فِيهِ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާއިމެދުވީ.❁ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ = ބޭނުމެއްނެތް زاهد ބައެއްކަމުގައެވެ. އަގައިލުމެއްނެތް ކަމުގައެވެ.❁ وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ގަތްމީހާ ބުންޏެވެ. مِن مِّصْرَ = مِصْرُ ން. لِٱمْرَأَتِهِۦٓ = އޭނާގެ އަނބިމީހާއަށް.❁ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ = ކަލޭ އޭނާގެ ދިރިއުޅޭ مقام ޝަރަފުވެރިކުރާށެވެ!❁ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ = އޭނާ އަހަރެމެންނަށް މަންފާކުރާނެކަމަށް ހީވެއެވެ.❁ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا = ނުވަތަ އޭނާ އަހަރެމެންގެ ދަރިއަކަށް ހަދައިލީމާއެވެ.❁ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ = އަދި ހަމަ އެފަދައިން يوسف ގެފާނަށް

يوسف (عليه السّلام) އަށް. ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާ تمكين ކޮށްދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.۞
وَلِنُعَلِّمَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ =
ހުވަފެނުގެ تفسير. وَٱللَّهُ غَالِبٌ = އަދި اللّه تعالى ވީ ގަދަފަދަވަންތަކޮށެވެ. ވޭގެ ގެންވާކަމަށް ގެންދަވައެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ =
އެކަލާނގެ ކަންތަކުގައި.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން.۞ لَا يَعْلَمُونَ
= އެމީހުންނެއް ނުދަނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި އެމީހުން އައީ އެކަލޭގެފާނުގެ ގަމީސްތަކުގައި ދޮގުލޭ ޖަހައިގެންނެވެ. (ބަކަރިއެއް ކަތިލައި އޭގެ ލޭ ޖަހައިގެންނެވެ.) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ހިތަށްއެރީއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ހަމަ نفس ކަލޭމެންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. (އެކަން ކުރުމަށް.) ދެން ރަނގަޅު ކެތްތެރިކަން ހިފެހެއްޓުމެވެ؟ ރަނގަޅު ރަނގަޅު ކެތެއް ހިތްވަރާއެކު ކެތްކުރުމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބުނާ ސިފަކުރާ ކަންތަކަށް ކެތްކުރުމަށް އެހީތެރިވެދެއްވާނީ اللّه އެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ حقيقة އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩) ދެން ދަތުރުކުރާ قافلة އެއް (يوسف ގެ ވަޅުގެ ކައިރިއަށް) އައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފެންގެނައުމަށް ފޮނުވާ މީހާ ފޮނުވިއެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ބާލިދި ވަޅަށް ވައްޓާލިއެވެ. (އަދި يوسف އޭގައި އެލުވިގެން ތިއްބެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވަޅުން އަރުވާލައިގަތުމަށެވެ.) އަދި އޭނާ ބުނެފިއެވެ. އޭ بُشْرَى އެވެ. (ބޭ އެއީ ހިތްހަމަޖެހޭ ތަނެވެ.) ނުވަތަ އޭނާ ގޮވާލި ބޭކަލުގެ ނަމެވެ. كلمة އެކެވެ. އޭނާ ބުނެފިއެވެ. މިއީ غلام އެކެވެ. ކުދިކުއްޖެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން އޭނާ: قافلة ގެ މީހުން ވިޔަފާރިގެ މުދަލެއްގެ ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނު ފޮރުވާ ސިއްރުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތައް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން ކުޑަ އަގަކަށް ގުނާ دِرْهَمُ ކޮޅަކަށް އެކަލޭގެފާނު يعنى: (يوسف) ވިއްކާލައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ އެކަލޭގެފާނާމެދު މާބޮޑު أهميّة ކަމެއް ނުދެއްވާ ބޭނުން ކުރާކަމަށްވާމީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. زَاهِدُ ބޭނުން ނުކުރާމީހުންނެވެ.

(٢١) އަދި مصر ން އެކަލޭގެފާނު ގަނެއްގަތް މީހާ އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިކުއްޖާ ތިބެންދޭ مقام ރަނގަޅުކުރާށެވެ! (ކާބޯތަކެތި ފަދަ ކަންތަކުން ހަދާ ޚިދުމަތް ބޮޑުކުރާށެވެ!)

- (ދަންނަވައެވެ: އެމީހާއީ مصر ގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަމުގައި ހުންނެވި قِطْفِير އެވެ. އޭނާ مشهور ވަނީ عزيز مصر ގެ ނަމުންނެވެ. އެއީ مَالِيّة ގެ ވެރިޔާއެވެ. ދެން يوسف عليه السّلام ހުންނެވީ އެ مقام ގައެވެ. އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ނަމަކީ ذليخا އެވެ. ނަމަވެސް ކިޔާ ހިތާ ވިދާޅުވެއެވެ. މި عزيز އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭނާ يعن: يوسف ގެ ޚިދުމަތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް مَنْفَعَ ކުރުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިއަކަށް ލައިގެން އަޅުގަނޑުމެން އޭނާ ބަލާނީއެވެ. މިއެވެ.)

- اللّه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އުގަންނަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި اللّه تعالى ވީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަންތަކުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އެއަކަށް އެއްވެސް ބާރަކުން ބާރެއް ނުހިނގާނެއެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން އެކަމެއް ނުދަނެއެވެ.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ قَالَتْ مَا جَزَآءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

މުރާދު

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުވުމާއި ޖުވާންކަމުގެ ބާރުގަދަވިހިނދުން. ✿ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވިސްނުންތެރިކަމާއި علم ދެއްވީމެވެ.. ✿ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى = އަދި އެފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަމެވެ. ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް. ✿ وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا = އެއަންހެނުންގެ ގޭގައި އެކަލޭގެފާނު ވި ގޭގެ އަންހެނުންވީމާ އެކަމާއިދިމާކޮށް އެކަލޭގެފާނަށް އެދުނެވެ. (އެއީ އެކަމަނާ ޖިންސީބޭނުން ފުއްދުމަށެވެ.) ✿ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފަރާތުން. وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ = އަދި އެކަމަނާ (އެގޭގެ) ދޮރުތަކަށް ތަޅުލިއެވެ. ✿ وَقَالَتْ = އަދި އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ✿ هَيْتَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ތައްޔާރުވީމެވެ. އަންނަށެވެ. ✿ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَعَاذ اللّٰهِ (އެބަހީ: މިކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް اللّه ގެ حضرة ން ވާގިއެދި ސަލާމަތުގައި ދަންނަވަމެވެ.) ✿ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނި (ކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނި) ހުރުމުގެ ސާހިބާއެވެ. ✿ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ = އެކަލޭގެފާނު ހުރުމުގެ ކަންތައް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވިއެވެ. ✿ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ✿ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނާމެދު (ނުބައިކަންތައް ކުރުމަށް) قصد ކުރިއެވެ. ✿ وَهَمَّ بِهَا = އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް އެކަމަނާއާމެދު قصد ކުރެއްވިއެވެ. ✿ لَوْلَآ أَن رَّءَا = އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވިނަމަ. ✿ بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ دليل ✿ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން އެހެއްޓެވީ. ✿ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ނުބައިކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ✿ وَٱلْفَحْشَآءَ = އަދި فاحش ކަންތައްތައް (ޒިނޭގެ) ✿ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ. ✿ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ إخلاص ވެރި އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✿ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ = އެދެބޭފުޅުން ގޭގެ ދޮރާދިމާއަށް ދުވެވަޑައިގަތެވެ. ✿ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ = އަދި އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޯޓު ފަޅައިލައިފިއެވެ. ✿ مِن دُبُرٍ = ފުރަގަހުން. ✿

وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا = ކުއްލިޔަކަށް އެދުވާރުންނަށް އެކަމަނާގެ ސޭރިބުވާ يعنى: ފިރިމީހާ - ދިމާވެއްޖެއެވެ. ❁ لَدَا اَلْبَابِ ج = ދޮރުކައިރިން. ❁ قَالَتْ مَا جَزَآءُ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. عقوبة އެއްކަލުގައި ނުވެއެވެ.❁ مَنْ أَرَادَ = قصد ކުރިމީހާގެ.❁ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا = ކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންނާއިމެދު ނުބައިކަންތައްކުރުމަކީ ❁ إِلَّآ أَنْ يُسْجَنَ = ޖަލަށްލުމާއިމެނުވީ.❁ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ = ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއްދިނުން. (ވެންޏާ)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ބުއްދިފުޅާއި ޖިސްމާނީކަމުގެ ބާރުފުޅު ގަދަވެހިނދުން ޙިކްމަތްތެރިކަމާގެ އެކަލޭގެފާނަށް ރަސްގަދު ވިސްނުންފުޅާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް ޙިކްމަތްތެރިކަމާގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٢٣) އަދި އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވި ގޭގެ އަންހެނުންވީހާ އެކަލޭގެފާނާ ހިތައިވެއްޖެއެވެ. އަދި އޮޅުވައިލާފައި އެކަލޭގެފާނުންގެ نفس ފުރަތަން (ހިތައިވުމުގެ نَظَرُ ން) އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ ގޭގެ ދޮރުތައް ތަޅުލާފައި (އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ތައްޔާރުވީމެވެ. އަންނާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَعَاذَ اللّهِ އެވެ. (އެބަހީ: މިކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް اللّه ގެ حضرة ން ވާޅުއްދަމެ ސަލާމަތަށް އެދެމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ - އެބަހީ: ކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަކީ އަޒީޒުންނަކީ ނުހަނު ހެޔޮގޮތުން މާލިކުން އަހުރެންގެ ސޭރިބެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނާމެދު (ނުބައިކަންތައްކުރުމަށް) قصد ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް އެކަމަނާއާމެދު قصد ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ އާޔަތްތަކެއް - يعنى - އެކަލޭގެފާނުން އެކަމުން މަނާވެގެންނަކަމަށް - دليل އާއި بُرْهَان އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަތުނުނަމަ އެކަލޭގެފާނުވެސް އެކަމަނާގެ ފަރާތަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއްޖައިހެވެ. (އެބަހީ: އެފަދަ އާޔަތްތަކާއި دليل އެކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާނުނަމައެވެ.) އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އެންމެހައި ނުބައިކަންތަކާއި ޖިނާފަދަ فاحش عمل ތަކުން މިގޮތަށް ދުރުކުރައްވާލުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إخلاص ތެރި އަޅުގެންތަކުންގެ ބޭކަލަކެވެ.

(٢٥) އަދި އެދެފަރިއްކޮޅު ގޭގެ ދޮރުމަތިން ދޮރާއަށް އަވަސްވެގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ يعنى: يوسف ގެފާނުންގެ ގަމީސްކޮޅު ފުރަގަހުން ފަޅައިލެއްވިއެވެ. (އެއީ يوسف ގެފާނު އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ދޮރުވެރިގަތުމުން زليخا އެކަލޭގެފާނު އަތުލުމަށް އަވަސްވެގަތުމުގައި އެކަމަނާއަށް ހިފުނީ ފަހަތުން ނުވަތަ ފުރަގަހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ގަމީސްކޮޅެވެ. އެހެންވެ ގަމީސް ފަޅައިގެންދިޔައީއެވެ.) އަދި ހަމަ ދިމާވެގެން ދޮރުކައިރިން އެކަމަނާގެ ސޭރިބުވާ އެބަހީ: އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އެދުވާރުންނަށް ދިމާވެއްޖެއެވެ. އެހިނދު އެކަމަނާ (ކުރިން ބަޔަކުވުގެ ގަސްދުގައި) ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންނާމެދު ނުބައިކަންތައްކުރުމަށް ކުރާން ގަސްދުކުރިމީހާގެ جزاء އަކީ يعنى: عقوبة އަކީ ޖަލަށްލުމާއިމެނުވީ ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއްދިނުމެވެ.

قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَن نَّفْسِي ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَـٰذَا ۚ وَٱسْتَغْفِرِي لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفْسِهِۦ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعني: يوسف ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي = އަހުރެންދެކެ ހިތައިވާ އަހުރެންނާ ދިމާކުރައްވަން އުޅުއްވީ އެކަމަނާއެވެ. ❁ وَشَهِدَ شَاهِدٌ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ހެކިދިނެވެ. ❁ مِنْ أَهْلِهَا = އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން. ❁ إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ = އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޮށި ކުރިފަރާތުންނަމަ. ❁ مِنْ قُبُلٍ = ކުރިމަތިން. ❁ فَصَدَقَتْ = އެކަމަނާ ތެދުވެރިވީއެވެ. ❁ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގަމީސް ފަހަތުފަރާތުންނަމަ. ❁ مِنْ دُبُرٍ = ފަހަތުން. ❁ فَكَذَبَتْ = ދެން އެކަމަނާ ދޮގުހެދީއެވެ. ❁ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٧﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُ قُدَّ = ފެނުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޮށި ފަހަތުފަރާތުން ކޮށުނުހިނދުން. ❁ مِنْ دُبُرٍ = ފަހަތުން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: އެ އަންހެނާގެ ފިރިކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.. ❁ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ = ތިޔަކަންތައްވީ ތިޔަ ހީލަތްތެރިކަމުގެ މަކަރާއި ބޮޑުވެއެވެ. ❁ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ހީލަތްތެރިކަމުގެ މަކަރާއި ބޮޑުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ❁ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَـٰذَا = އޭ يوسف އެވެ! ކަލޭ މިކަން ހަނދާންނައްތައިލާށެވެ! މިވާހަކަ ނުބުނެއްވާށެވެ! ❁ وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ = (އޭ زليخا އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުށަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުން އެދިލާށެވެ! ❁ إِنَّكِ كُنْتِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވީ. ❁ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾ = ކުށްވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ = އަދި ރަށުގެ އަންހެނުންތަކެއް ބުންޏެވެ. ❁ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ = عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން. ❁ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ = އޭނާ ގެންގުޅޭ އަޅުކުއްޖާގެ نفس އެކަނބަލުންގެ شَهْوَة އަށް ގެނައުމަށް ދަންނަވައެވެ. ❁ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا = އޭނާއާމެދު ލޯބި އެކަމަނާގެ ހިތުގެ އެންމެއަޑީގެ ތެރެއަށް ވަދެއްޖެއެވެ. ❁ إِنَّا لَنَرَاهَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެކަމަނާ ދެކެނީ. ❁ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމުގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންގެ ގައިން ވިއްދާލާށް ގޮވީ އަނބިއްޔާއެވެ. އެކަމަނާއެވެ. އެވަގުތު އަދި އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންކުރެ މީހަކު އެކަމާމެދު ހެކިދިނެވެ. (ބަސްފެށި ދުނިޔެފެނިއަތި ތަންމަތީގައިވާ ވަރަށް ގަޑުއްޖެއްކަމަށްވެއެވެ.) އެހެއްޔާ ބަލާށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކުރިމަތިފަރާތުން ޝަލިފައިވާނަމަ އެކަމަނާ އެބުނީ ތެދެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ.

(٢٧) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ފަހަތުން ޝަލިފައިވާނަމަ އެކަމަނާ ދޮގުހެދީއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތެދުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. (މިހެއްޔާގެ މިހެކިދެއްވުމަކީ الله ދެއްކެވި مُعْجِزَة އެކެވެ. މިހެނީ އެހެއްޔަކީ ހަމަ ވިހައި ތަންމަތީގައިވާ ވަރަށް ކުޑަކުއްޖެކެވެ.)

(٢٨) ފަހެ ވަޒީރަށް އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކަށި ފަހަތުން ޝަލިފައިވާކަން ފެނުނުހިނދުން އޭނާ އެބުނީ: އަންހެނުންނޭވެ ތިޔައީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހީލަތެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހީލަތްތައް ބޮޑެވެ.

(٢٩) އޭ يوسف އެވެ! ކަލޭ މިކަން ހަނގުރާމައިން ދޫކޮށްލާށެވެ! ތިޔާކަމާ ނުދައްކާށެވެ! އަދި (އޭ زليخا އެވެ!) ކަލޭގެ ފާފަޔަށް ފާފަފުއްސަވައިދިނުމަށް އެދިލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ކުށްވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ.

(٣٠) އަދި އެރަށުގެ އަންހެނުންތަކެއް ބުންޏެވެ. عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން އޭނާގެ ގޯތިގޭ އަޑުކުއްޖަކު نفس އެކަނބަލާ شَهْوَة އަށް ގޮވައިގަތުން ފަހަނަޅައިފިއެވެ. އެކުއްޖާގެ ލޯބި އެކަމަނާގެ ހިތުގެ އަންގޮޅިތެރެއަށް ވަދެއްޖެއެވެ. (އެކުއްޖާދެކެ ހިތައިވަޅުޖެއްސެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ދެކެނީ އެކަމަނާ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމަށެވެ.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ أَكْبَرْنَهُۥ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى لُمْتُنَّنِى فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ فَٱسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَىَّ مِمَّا يَدْعُونَنِىٓ إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٣٣﴾

ބަސްމާނަ

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ = ދެންފަހެ އެކަނބުލުންގެ (މަކަރާމު) ވާހަކައިގެ ޚަބަރު އެކަމަނާ އަޑުއިވުމުން. ۞ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ = އެކަމަނާ އެކަނބުލުންނަށް دعوت ފޮނުއްވިއެވެ. ۞ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ = އަދި އެކަމަނާ އެކަނބުލުންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ۞ مُتَّكَئًا = ލޮނސިގެން ބިރިސްލާފާ ތަށްޓެއް / (އަރިވަޅުލާނެގޮތަށް ގޮވާ އެއްސަކަރާއި) ۞ وَءَاتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ = އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަނބަލަކަށް އެކަމަނާ ދެއްވިއެވެ. ۞ سِكِّينًا = ވަޅިފަތިއްސެއް ނުވަތަ ވަޅިއެއް. ۞ وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ = އަދި އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ يوسف އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެކަނބުލުންގެ ކުރިމަތިން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ = އަދި އެކަނބުލުން އެކަލޭގެފާނު ދުށުމުން. ۞ أَكْبَرْنَهُ = އެކަލޭގެފާނުން ޢަޒީމްކަމާ ބޮޑުކަން އެކަނބުލުންނަށް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. ۞ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ = އަދި އެކަނބުލުން އެކަނބުލުންގެ އަތްތައް ކަނޑައިލިއެވެ. ۞ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ = އަދި އެކަނބުލުން ބުނެފިއެވެ. ۞ حَاشَ لِلَّهِ = އެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމާއެވެ!) ۞ مَا هَـٰذَا بَشَرًا = މިއީ آدم ގެދަރިއެއް ނޫނެވެ. ۞ إِنْ هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނީ ނޫނެވެ. ۞ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ = ޝަރަފުވެރި މަލާއިކަތެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ۞ قَالَتْ = އެކަމަނާ يعني: عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ فَذَٰلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ = އެއީ ތިޔަކަނބަލުން އަހަރެންނަށް ފާޑުކިޔި މީހާއެވެ. ۞ وَلَقَدْ رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ = ހަމަކަށަވަރުން (ފާޙިޝަކަމަށް) އަހަރެން އޭނާ ގޮވައިގަތީމެވެ. ۞ فَاسْتَعْصَمَ = ފަހެ އޭނާ ދުރުހެލިވެއްޖެއެވެ. ۞ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ = އަދި އޭނާ ނުކުރިއްޔާ. ۞ مَا ءَامُرُهُ = އަހަރެން އޭނާއަށް އަމުރުކުރާކަމެއް. ۞ لَيُسْجَنَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޖަލަށްލެވޭނެއެވެ. ۞ وَلَيَكُونًا مِّنَ الصَّاغِرِينَ ﴿٣٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނިކަމެތިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނެއެވެ. ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރبّ އެވެ! ۞ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ = ޖަލު މިއަޅާއަށް ލޯބިވެތިވެގެންވެއެވެ. ۞ مِمَّا

يَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ ۖ = މިއަގާއަށް އެދިގެން އެގޮވާ އަދި އެކަމަކަށް އެ އެދޭ ކަންތައްތަކުވުރެ. ۞ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަގާގެ ކިބައިން ދުރުކުރުއްވައިނުދެއްވާނަމަ.۞ كَيْدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް / މަކަރު. أَصْبُ إِلَيْهِنَّ = މިއަގާ އެކަނބަލުންގެ ފަރާތަށް ލޯބިވެދާނެއެވެ.۞ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٣٣﴾ = އަދި މިއަގާވެސް ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ މަކަރާތުގެ އަޑު عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން އެއްސެވިއިރުން އެކަމަނާ އެކަނބަލުންނަށް دعوة އެއް ދެއްވައިފިއެވެ. (ޖާފަތެއް ހަދައިފިއެވެ. އެއީ ކެއުމުގެ ޖާފަތެކެވެ.) އަދި އެކަނބަލުން ބަސްގަތް ލެނގިތިބިގެން ތިބޭނެ ތަނެއް ތައްޔާރުކުރުއްވިއެވެ. ވަކިން ކަނޑައިގެން ކެއުމަށް އެއްޗެހި ވަކިން ކަނޑައިގެން ކެއުމަށް ތައްޔާރުކުރުއްވިއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޯކަނބަލަކަށް ޗޫރިއެއް ނުވަތަ ވަޅިއެއް ދެއްވައިފިއެވެ. (އަދި އެކަނބަލުން އޭގެ ވަކިން ކަނޑައިގެން ކާންފެށުމުން - އެކަމަނާ يوسف ގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންގެ ތެރެއަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންގެ ތެރެއަށް ނުކުމެވަޑައިގަތީއެވެ.) އަދި އެކަނބަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ފެނުނިރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހުރި ފުރިހަމަކަމާ ރީތިކަމާއި ޖަމާލުކަން އެކަނބަލުންނަށް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. (އަތުގައި އޮތްވަކިން ކަނޑުމުން ތިޔަވަކިން ދަނޑި ހިފާވަރަކަށް ކަނޑައި ނާޅިގެއްޖެއެވެ.) އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކުވެސް ކެނޑިއެވެ. އަދި އެކަނބަލުން (عجائب ވެ ހައިރާންވެގެން) ބުނީ حَـٰشَ لِلَّهِ އެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަލާނގެއެވެ! މިއީ ބަޝަރެއްނޫނެވެ. މިއީ آدم ގެ ދަރިއެއްނޫނެވެ. މާތްވެގެންވާ މަލާއިކަތުބޭކަލަކު ކަމުގައި ނޫނީ މިކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

(٣٢) އެކަމަނާ يعني: عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ބުންޏެވެ. އެމީހާއާމެދު ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް މަލާމާތްކުރި މީހާ އެއީއެވެ. (ކަލޭމެން ނުބައިކޮށް ދެކުނު މީހާއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިގައި އަތްލުމަށް އެދުނީ އަޅުގަނޑުންނެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމާ މަނާވެ ރައްކާތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެކަމަކަށް އަޅުގަނޑު އަމުރުކުރާކަމެއް ނުކުރައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭ ޖަލަށް ލެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ނިކަމެތި ދަރަޖައިގެ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! އެދިގެން އެކަމަކަށް މިއަގާގެ ކިބައިން އެއެދިގާވާ ކަންތައްތަކުވުރެ ޖަލު މިއަގާއަށް މާލޯބިވެވޭކަން ބޮޑެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް މިއަގާގެ ކިބައިން ދުރުކުރުއްވައިނުދެއްވާނަމަ މިއަގާ އެކަނބަލުންގެ ފަރާތަށް ލޯބިވެދާނެއެވެ. އަދި މިއަގާވެސް ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْءَايَٰتِ لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

ތަރުޖަމާ

فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވައިފިއެވެ. ۞ فَصَرَفَ عَنْهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ދުރުކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ كَيْدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް. ۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ އެވެ. ۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ثُمَّ بَدَا لَهُم = ދެން އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ۞ مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْءَايَٰتِ = އެމީހުންނަށް علامة ތަކެއް ފެނުމަށްފަހު. ۞ لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ = މުއްދަތަކަށް އެކަލޭގެފާނު ޖަލަށްލުމަށް. ۞ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު ޖަލަށްވަނެވެ. ۞ فَتَيَانِ = ދެޒުވާނުން. ۞ قَالَ أَحَدُهُمَآ = އެދެމީހުން އެކަކު (يوسف ގެފާނަށް) = ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން (ހުވަފެނުގައި) ދުށީމެވެ. (ދެއްކުނެވެ.) ۞ أَعْصِرُ خَمْرًا = އަހުރެން ރާފުނޑާތީ (ތޮބިސްކަރުދު ފުށާތީ) ۞ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ = އަދި އަނެއްމީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން (ހުވަފެނުގައި) ދުށީމެވެ. (ދެއްކުނެވެ.)۞ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى = އަހުރެން އަހުރެންގެ ބޮލުމަތީގައި އުފުލާތީ. ۞ خُبْزًا = ރޮށި. ۞ تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ = އޭގެން ދޫނި ކައިހަދައެވެ. ۞ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ = އަހުރެމެންނަށް އޭގެ تفسير ވިދާޅުދެއްވާށެވެ! ۞ إِنَّا نَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ. ۞ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ = إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް ކާނާ ނާންނަހުއްޓެވެ. ۞ تُرْزَقَانِهِۦٓ އެކާނާއެއް ކަލޭމެންނާ ۞ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް އޭގެ تفسير ގެ خبر ތިމަންކަލޭގެފާނު އަންގައިދީފިނަމެވެ. އެބަހީ އޭގެ خبر އަންގައިދޭނަމެވެ. ۞ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا = ކަލޭމެން ދެމީހުންގެ ގާތަށް އެކާނާއައުމުގެ ކުރިން ۞ ذَٰلِكُمَا = ކަލޭމެން ދެމީހުންނޭވެ! އެއީ. (އެބަހީ: އެ علم އަކީ)۞ مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އުގަންނަވައިދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިންނެވެ. علم އެކެވެ. إِنِّى تَرَكْتُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ. ۞ مِلَّةَ قَوْمٍ = ބަޔަކުމީހުންގެ دين . ۞ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް إيمان ނުވާ. ۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ۞ بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދޮގުކުރަން

ކާފަރުވީމެވެ.۞ وَٱتَّبَعۡتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވީ. ۞ مِلَّةَ ءَابَآءِيٓ = ތިމަންގެ ކާބަފައިންގެ دين އާއެވެ.۞ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ = އެއީ إبراهيم އަދި إسحاق އަދި يعقوب (عليهم السّلام) އެވެ. ۞ مَا كَانَ لَنَآ = އަދި ތިމަންމެންނަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ۞ أَن نُّشۡرِكَ بِٱللَّهِ = ތިމަންމެން الله އަށް شريك ކުރުން. ۞ مِن شَيۡءٖۚ = އެއްވެސްކަމެއްގައި. ۞ ذَٰلِكَ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ عَلَيۡنَا = އެއީ ތިމަންމެންގެމައްޗަށްވާ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. ۞ وَعَلَى ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެމައްޗަށާއި.۞ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު ގިނަމީހުން.۞ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް يعني: يوسف (عليه السّلام) އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިޖާބަކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް އެކަލާނގެ ދުރުކުރެއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާވޭގެންވާ ދަންނެވޭގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٥) ދެން އެމީހުންނަށް އެބައި عزيز އަށް އެފެނުނު دليل ތަކެއް ފެނުމަށްފަހު ދެން ފެނުނީ މުއްދަތަކަށް އެކަލޭގެފާނު ޖަލަށްލުމެވެ.

(٣٦) (ދެން يوسف عليه السّلام ޖަލަށްލެއްވިއެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އެހެން ދެޒުވާނުންވެސް ޖަލަށްވަނެވެ. (އެއީ އެރަށުގެ ރަސްކަލާއި ޚާއްޞަ ދެޚާދިމުންނެވެ.) އެއިން އެކަކު ބުނެފިއެވެ. ހުވަފެނުން ތިމަން ރާ ހަދަނީ ފެނުނެވެ. އަނެކާ ބުނެފިއެވެ. ތިމަންނައަށް ހުވަފެނުން ފެނުނީ ތިމަންގެ ބޮލުގައި ކާބޯތަކެތި އުފުލައިގެން ހުއްޓާ އެއިން ދޫނިތައް ކާތީއެވެ. (އޭ يوسف އެވެ.) ތިމަންމެންނަށް ތިމަންމެންގެ ހުވަފެނުގެ تعبير ކިޔައިދީބަދަލު. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ދެކެނީ ކަލޭގެފާނީ إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް ކާންދެވޭނެ ކާނާ ގެނެސްދިނުމުގެ ކުރިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަ ދެހުވަފެނުގެ تفسير ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދޭނަމެވެ. މިއީވެސް ދެމީހުންނަށެވެ. އެކަމަކު އެބަހީ: ހުވަފެނުގެ تفسير ކުރާ علم އަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަސްކޮށްދެއްވި علم އެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ ބަޔަކުގެ دين ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލީމެވެ. އަދި ކަލަކޭ އެބަޔަކީ އެމީހުންވެސް آخرة ދުވަހަށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

(٣٨) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންކަމުގައިވާ إبراهيم އާއި إسحاقُ އާއި އަދި يعقوب (عليهم السّلام) މި ބައްޕަކަލުންގެ مِلَّة އާއިއެވެ. އެބައްޕަކަލުންގެ دين އާއެވެ. އަދި އެއްވެސް ގޮތަކުން އެއްވެސް އެއްޗަކާއި الله އާއި شريك ކުރުމީ ތިމަންބައްޕަކަލުންގެ ވައްތަރު ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ. އެއީ ތިމަންބައްޕަކަލުންގެ މައްޗަށާއި އަދި މީސްތަކުންގެމައްޗަށްވާ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަބައެއް (الله އަށް) شكر ނުކުރެއެވެ.

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۚ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗاۖ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ فَيُصۡلَبُ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِن رَّأۡسِهِۦۚ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٖ مِّنۡهُمَا ٱذۡكُرۡنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ ذِكۡرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِي ٱلسِّجۡنِ بِضۡعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ إِنِّيٓ أَرَىٰ سَبۡعَ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖۖ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ أَفۡتُونِي فِي رُءۡيَٰيَ إِن كُنتُمۡ لِلرُّءۡيَا تَعۡبُرُونَ ﴿٤٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ = އޭ ޖަލުތެރޭގެ ދެ އެކުވެރިންނޭވެ! ۞ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ = ތަފާތު ވަކިވަކިވެގެންވާ ރަބ္ބުންތަކެއް ހެއްޔެވެ؟ ۞ خَيۡرٌ = ހެޔޮވެގެންވަނީ ۞ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ = ނުވަތަ އެއްކައުވަންތަ (ހުރިހާއެއްޗަކަށް ގަދަވެރިވެވޮޑިގެންވާ) ގަދަފަދަ ވަންތަ الله ހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ = ހަމަ ނަންތަކެއް ފިޔަވައި. ۞ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ = ކަލޭމެން އެނަންތަކަށް ކިޔާފައިވާ. ۞ وَءَابَآؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި ۞ مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا = الله އެއާމެދު ބާވައިލައްވާފައިނުވާ. ۞ مِن سُلۡطَٰنٍ = އެއްވެސް دليل އެއް. ۞ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِ = الله އަށްމެނުވީ حكم ނުވެއެވެ. ۞ أَمَرَ = އެކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް. ۞ إِلَّآ إِيَّاهُ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް ފިޔަވައި. ۞ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ = ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އިންސާނުންގެ ގިނަމީސްތަކުން. ۞ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ = އޭ ޖަލުތެރޭގެ ދެ އެކުވެރިންނޭވެ! ۞ أَمَّآ أَحَدُكُمَا = ތިޔަދެމީހުންކުރެ އެކަކު ދެން (އެމީހާގެ ކުރީގެ ވަޒީފާއަށް) ވަދެ ۞ فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗا = އޭނާ އޭނާގެ ސަރުދާރަށް ރަހަމެހި ބުއިންތައް ބޮއްވާނެއެވެ. (ރަސްގެފާނަށް ރަހަމެހިބުއިން ބޮއްވާ وظيفة އަށް ވާނެއެވެ.) ۞ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ = އަނެއްމީހާ ފަހެ ۞ فَيُصۡلَبُ = ފަހެ އޭނާ صليب ކުރެވޭނެއެވެ. ۞ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ = ދޫނި ކާނެއެވެ. ۞ مِن رَّأۡسِهِۦ = އޭނާގެ ބޮލުން. ۞ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ = ކަންތައް ނިމިދިޔައެވެ. (ކަންތައް ނިޔާކުރެވިއްޖެއެވެ.) ۞ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ﴿٤١﴾ = އެކަމާމެދު ކަލޭމެން ދެމީހުން فتوى އަށް އެދި. ۞ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٖ = ސަލާމަތްވާނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ގަބޫލުކުރެއްވި މީހާއަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مِّنۡهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ. ۞ ٱذۡكُرۡنِي = އަހަރެންގެ ވާހަކަ ދައްކާށެވެ. ۞ عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެ ސަރުދާރު (ރަސްގެފާނު) ގާތު. ۞ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = ފަހެ شيطان އާ އޭނާ ހަނދާނުން ނައްތާލިއެވެ. ۞ ذِكۡرَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ސަރުދާރު ގާތު ހަނދާންކޮށްދިނުން. ۞ فَلَبِثَ فِي ٱلسِّجۡنِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ޖަލުގައި ހުންނެވިއެވެ. ۞ بِضۡعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ = ދިހައަހަރާ ނުވަތަ ނުވައަހަރު

ދިރަހަކާދުތުރުގެ ދަރުމަވަންތަކަމެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު (يعنى: އެދުވަހު مصر ގެ ރަސްގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّيٓ أَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް (ހުވަފެނުގައި) ފެނުނެވެ. ۞ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ = ފަލަ ހަތްގެރި. ۞ يَأْكُلُهُنَّ = އެތަކެތި ކައެވެ.۞ سَبْعٌ عِجَافٌ = ހިކި އަނގަދޫތަ ހަތްގެރި. (އަދިވެސް) ۞ وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ = އަދި ތާޒާ ފެހި ހަތްގޮށްކަޑާގަސްދެއި.۞ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ = އަދި އެހެން ހިކި ހަތްގޮށްކަޑާގަސްދެއި. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ = އޭ ބޮޑެތި ވަޒީރުންނޯވެ.۞ أَفْتُونِي فِي رُءْيَٰىَ = އަހުރެންގެ ހުވަފެނުގެ فتوى ތިޔަބޭފުޅުން ދީބަޔާންކުރާށެވެ!۞ إِن كُنتُمْ = ތިޔަބޭފުޅުން ވާނަމަ. ۞ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾ = ހުވަފެނުގެ تعبير ކުރާބަޔަކުކަމުގައި ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) އޭ އަހުރެންގެ ޖަލުގެ ދެއެކުވެރިންނޭވެ! ކޮންފަދަގޮތަކުންވެސް ވަކިވަކި ބައިބަޔަށްވެގެންވާ رَبُّ ންތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެއްކައުވަންތަ އަދި ހުރިހާއެއްޗަކަށް ވެރިކަން ކުރައްވާވަންތަވީ ގަދަފަދަވަންތަ الله ހެއްޔެވެ؟ (ދަންނާށެވެ! މިއީ وسف عليه السّلامގެ ފުރަތަމަ ދީނަށް ގޮވާލެއްވުން ކަމުގައި ފެނެއެވެ.)

(٤٠) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހަމަ ހުސްނަންތަކަކަށްމެނުވީ ތިޔަބޭފުޅުން އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެނަންތަކަކީ ތިޔަބޭފުޅުންނާއި ތިޔަބޭފުޅުންގެ ކާބަފައިން ކިޔައިގަތް ހުސް ނަންތަކެކެވެ. އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާފަދަކަމުގެ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް الله ބާވައިނުލައްވައެވެ. އަދި (އަޅުކަންކުރުމުގެ ކަމުގައި) حكم ކުރެއްވުން الله އަށްމެނުވީ ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ޙަޤީޤީ ދީނަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٤١) އޭ ޖަލުގެ އަހުރެންގެ ދެއެކުވެރިންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުން ދެމީހުންކުރެ ފުރަތަމަމީހާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އަކީ ފަހު އޭނާ އޭނާގެ ސާހިބުމީހާއަށް އެބަހީ: ރަސްގެފާނަށް ރާބޮއްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ރަސްގެފާނަށް ޚާއްޞަ ޚާދިމުކަމުގެ މަޤާމު مقام އަށް عَيَّن ކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ.) އަދި އަނެއްމީހާ ދަންނާށެވެ، އޭނާގެ ކުށުގެ އަދަބަށް ދަނޑިއަކަށް صليب ކޮށް ލެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބޮލުގެ މަސް ދޫނިތަކުން ކައިހަދާނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ. އެއީ ހުވަފެނުގައި ބޮލުމަތީ ބަރަސްއުފުލައިގެން ދޫނި ކައިހަދާތީއެވެ. ފަހު ތިޔަބޭފުޅުން ދެމީހުން فتوى ހޯދަނިވި ކަމެއްގެ ނިޔަލަކަށް ނިމިގެންދިޔައެވެ. އެހުވަފެނުގެ تفسير އަކީ އެއީއެވެ.

(٤٢) އަދި އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ސަލާމަތްވާނެކަމަށް ހިތްވީ މީހާއަށް يعنى: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ސަލާމަތްވެގެން ރަސްގެފާނުގެ ގާތަށް ދިޔައިމަ އަހުރެންގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ! (އަހުރެންގެ މައްސަލަ ދަންނަވާށެވެ!) ދެންފަހެ އޭނާ ސަލާމަތްވެގެން ދިޔައިރު އޭނާގެ ސާހިބުގެ ގާތު ދަންނަވަން ހަނދާން ނެތިދިޔައެވެ. ދެންފަހެ ތިރީހަކަ ދުވަހު އަހަރުތަކެއްގެ ނިޔަލަށް ޖަލުގައި ހުންނަވަން ޖެހުނެވެ. يوسف عليه السّلام ޖަލުގައި ހުންނަވަން ޖެހިވަޑައިގެންނެވި މުއްދަތަކީ ގިނަ އަހަރުތަކެކެވެ. والله أعلم

(٤٣) އަދި (އެދުވަހު مصر ގެ) ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް ހުވަފެނުގައި ފަލަ ހަތްގެރި ފެނުނެވެ. އަދި ހިކި އަނގަދޫތަ ހަތްގެރި އެފަލަ ހަތްގެރި ކައެވެ. އަދި ފެހިކުލައިގެ ތާޒާ ހަތްގޮށްކަޑާގަސްދެއި އަދި އެހެން ހިކި ހަތްގޮށްކަޑާގަސްދެއި ފެނުނެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ ބޮޑެތި ވަޒީރުންނޯވެ! ތިޔަބޭފުޅުންނަކީ ހުވަފެނުން تعبير ކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ވާނަމަ އަހުރެންގެ މިހުވަފެނުގެ تعبير އެބަހީ: އޭގެ فتوى ދީބަޔާންކުރާށެވެ!

قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٖۖ وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفۡتِنَا فِي سَبۡعِ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖ لَّعَلِّيٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٍ = ޚިޔާލީ ނިދުމުގައި ފެންނަ ހުވަ ތާވީލުނުކުރެވޭ ބާވަތުގެ خيال ތަކެވެ. ۞ وَمَا نَحۡنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ = ހުވަ އަދި ތާވީލުކުރެވޭ ތަކެއްގެ تعبير . ۞ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = ދަންނަބައެއްކަމުގައި. ۞ وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا = އަދި އެސަލާމަތްވީ މީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ مِنۡهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ (ޖަލުގައި ހުވަފެނުން ފެނިގެން تفسير ކުރުވުނު ދެމީހުންކުރެ ސަލާމަތްވީމީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ.) ۞ وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ = އަދި ހަނދާންކޮށް ދުވަސްތަކެއްވީމަށްފަހު އޭނާ ހަނދާންވެއްޖެއެވެ. ۞ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ = އަހުރެން ކަލޭމެނަށް އެހުވަފެން تفسير ކޮށްދީފާނަމެވެ. ۞ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެން (ޖަލަށް) ފޮނުއްވާށެވެ! (ދެން އޭނާ ޖަލަށް ގޮސް يوسف عليه السّلام ގާތަށް ގޮސް ހުވަފެނުގެ މަސްއަލާ އަރުވައިފިއެވެ. އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ.) ۞ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ = އޭ يوسف އެވެ. އޭ ތެދުވެރިޔާއެވެ. ۞ أَفۡتِنَا = އަހުރެމެންނަށް ފަތުވާދެއްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ. ۞ فِي سَبۡعِ بَقَرَٰتٍ سِمَانٖ = ފަރަ ހަތް ގެރިއެއްގެ. ۞ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ = (އެ ހަތްގެރި) ކައިލައެވެ. ހިކި ބަލިކަށި ހަތްގެރި އެއްޗެއް. ۞ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ = އަދި ފެހި ފުރި ހަތް ކާޅުކަރާ ސުވެއި. ۞ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖ = އަދި އެހެން ހިކި ހަތް ކާޅުކަރާ ސުވެއި. ۞ لَّعَلِّيٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ = އަހުރެން މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ރުޖޫ ވުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ۞ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގުމަށް. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ = ކަލޭމެން ހަތްއަހަރު އާދަވެގެން ކުރާގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަން ކުރާނެއެވެ. ۞ دَأَبٗا = އާދައިގެ މަތިން ވިޔަވިރިގެން ۞ فَمَا حَصَدتُّمۡ = ދެންފަހެ ކަލޭމެން ކަނޑާ އެއްޗެއް. ۞ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ = ފަހެ އެއްޗެއް އޭގެ ކާޅުކަރާ ސުވެއިގައި ބާއްވާށެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلٗا = މަދު ވަރަކުން މެނުވީ. ۞ مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ =

ކަށްވެސް ގާއިމުކުރިމީގެތެރެއިން.(ކާއްޓަން)۞ ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = ދެން އޭގެފަހުން އަންނާނެއެވެ. ۞ سَبْعٌ

شِدَادٌ = ގަދަފަދަ ހަތް (އަހަރު) ތަދުވެރި ހަތްއަހަރު.۞ يَأْكُلْنَ = އެއަހަރުތަކުން ކާނެއެވެ. (އެބަހީ: އެ

އަހަރުތަކުގެ أهل ވެރިން ކާނެއެވެ.) ۞ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ = އެއަހަރުތަކަށް ކަށްވެސް އިސްކުރިކަމީ. (ކާރި

އިތުރުކަށް ޖަމާކުރިކަމި)۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ = ކަށްވެސް ރައްކާކުރިކަމީން މަދުއެއްޗެއް ފިޔަވައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. މިއީ ނިދުމުގެތެރޭގައި ފެނިފަ ހުރީ އަދި ތަކެއްޗާތަކުރެއް ބާވަތުތަކެއްކަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަ އަދި ތަކެއްޗާތަކުގެ ނުބައި ތަކެއްޗާތަކުގެ تفسير ދަންނަވާކަށް ނޭނގޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް. އެމީހުންނަކީ

އޭގެ تفسير އެއް ނޭނގޭމީހުންނެވެ.

(٤٥) އަދި އެދެމީހުންކުރެ (އެބަހީ: ޖަލުގައި ހުރެފައި ދޫކޮށްލެވުނު މީހާ) ދެމީހުންކުރެ ނަޖާތްވީ މީހާ ސަލާމަތްވިމީހާ

އެތައްދުވަސްވަރަކު (يوسف عليه السّلام ހަނދާންނެތިފައިވީ ދުވަސްތަކެއް) ހަނދާންވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: يوسف عليه

السّلام ގެހަމަ ހަނދާންވެއްޖެއެވެ. އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އަޅުގަނޑު ތިޔަބޭފުޅުންނަށް އެހުވަފެނުގެ تفسير

ކިޔައިދޭނަމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު (ޖަލަށް) ފޮނުއްވާށެވެ! (ދެން އޭނާ ޖަލަށްގޮސް يوسف عليه السّلام އަށް

އެހުވަފެނުގެ تفسير ކިޔައިދިނުމަށް އެދިދަންނަވައިފިއެވެ. އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ.)

(٤٦) އޭ يوسف (عليه السّلام) އެވެ. އޭ ތެދުވެރިޔާއެވެ. ފަހަރަކުގައި ތިބާގެ ކަލޭގެފާނު ހުކުމްކުރައްވާނެ فتوى

ދިނުމަށް އެދޭ މީހުންނާމެދު. އެ ފަހަރަކުގައި އަރައިރޭ ހަތް ބިސްގައި ބަންޑުވެގެން އަންނަ ހަތް ފަންޑުބާ. އަދި ފެހިކޮޅާ ހިކިގެން ދިޔަ އަދި

އެހެން ހަތް ހިކިގެން ދިޔަ ކަމެއްގައެވެ. (މިއީ ރަސްގެފާނު ދެކުނު ހުވަފެނެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު މިހުވަފެނުގެ تفسير

ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ! އަޅުގަނޑު މީސްތަކުންނާއި ރަސްގެފާނުގެ ގާތަށް އެނބުރި ދިޔުމަށްޓަކައެވެ. (އެ تفسير އެއީއޭ

ދިނުމުގެ أمّيد ގައެވެ. އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ.

(٤٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އާދަވާގެން ހަތްއަހަރު

ހައްދަވާށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ހަށްޔަރަ ދަނޑުގެ އިން ބާކީ ރޭގަނޑުވެސް. ބެހެއްޓީގެ ގޮތުގައި ބޭއްވާށެވެ.

އޭގެތެރެއިން ކަލޭމެން ކާން ބޭނުންވާ މަދުއެއްޗެއް ފިޔަވައެވެ.

(٤٨) ދެން އޭގެފަހުން ގަދަފަދަ ތަދުވެރި ހަތްއަހަރު އަންނާނެއެވެ. އެއަހަރުތަކުގައި ކަލޭމެން ކާނީ

ކުރިއަށްޓަކައި ބެހެއްޓި ރައްކާކުރި ބާކީއެއްޗެވެ.

ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّى بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ ۚ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ = ދެން އޭގެ ފަހުގައި އަންނާނެއެވެ. ✿ عَامٌ = އަހަރެއް. ✿ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ = އެއަހަރު މީސްތަކުންނަށް ވާރޭވެހުން ލިބޭނެއެވެ. ✿ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި ހަމަ އެއަހަރު އޮލިވުން ފުގާނެއެވެ. ✿ وَقَالَ الْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ ائْتُونِي بِهِ = ކަލޭމެން އޭނާ އަހުރެންގާތަށް ގެންނާށެވެ! (يوسف ޢަލޭހިސް ސަލާމް ގެންނާށެވެ1) ✿ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ = ދެންފަހެ ރަސޫލުވިޔާ އޭނާގެ ގާތަށް އައިސް ދިޔައިރުން. ✿ قَالَ = އޭނާގެ ގާތަށް يعنى: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭ ކަލޭގެ ސާހިބުގެފާނުގެ އަރިހަށް: ރަސްގެފާނުގެ އަރިހަށް ރުޖޫޢަވެލާށެވެ1 ✿ فَسْئَلْهُ = ދެން ކަލޭ އޭނާއާ ސުވާލުކުރާށެވެ. (އެރަސްގެފާނުކުރެން އަހާލާށެވެ!) ✿ مَا بَالُ النِّسْوَةِ = އަންހެނުންތަކުގެ مقصد ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ✿ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކަނޑި. ✿ إِنَّ رَبِّي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب އެއީ ✿ بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✿ قَالَ = އޭނާގެ ގާތު يعنى: ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَا خَطْبُكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުންގެ ހާލު ކޮން مقصد އެއްކުރީތޯ؟ ✿ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ = ތިޔަކަނބަލުން يوسف އާއި ހިތައިވިނިދުމުން. ✿ عَنْ نَفْسِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ބާއްވާދީ. ✿ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ = އެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ حَاشَ لِلَّهِ އެވެ. އެބަހީ الله ގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމާއެވެ! ✿ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ = އަހުރެމެންނަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެއްވެސް ނުބައެއް އެނގިގެނެއް ނުވެއެވެ. ✿ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ = عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ = މިހާރު حقّ ފާޅުވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. ✿ أَنَا رَاوَدْتُهُ = އެކަލޭގެފާނާއި ހިތައިވީ އަހުރެންނެވެ. ✿ عَنْ نَفْسِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުރުޖެހުމަށް. ✿ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ✿ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ = އެއީ އޭނާއަށް (ސާހިބާއަށް އެބަހީ އަހުރެންގެ ފިރިމީހާއަށް) އެނގުމަށެވެ. ✿ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނެތިސް އޭނާއަށް (ޚިޔާނާތް) خيانة

އަޅުގަނޑު ނުކުރާކަން.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތަދުބީރުތަކެއް ސީދާ ނުކުރައްވާކަން.۞

كَيۡدَ ٱلۡخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾ = خيانة ތެރިންގެ މަކަރާ ޙީލަތް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) ދެން އޭގެފަހުގައި އަހަރެއް އަންނާނެއެވެ. އެއަހަރުގައި މީސްތަކުންނަށް ވާރޭވެސް ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެއަހަރު މީސްތަކުން (ތޭހިސްކުރުމާ ފަދަތަކެތި) ފުރާނެއެވެ. (މިޔާދުވާނެއެވެ.) ދެން އެމިހާ އަހިސް ތަޢުބީރުދޭނަން އެ تفسير ކިޔައިދިނެއެވެ.

(٥٠) އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف ގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް ގެންނާށެވެ! (ދެންފަހު ރަސްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މީހަކު ފޮނުއްވިއެވެ.) ފަހެ އެފޮނުއްވި މީހާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދިޔުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ يوسف ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) "ކަލޭ ކަލޭގެ ސަރުދާރުގެ ގާތަށް ދާށެވެ! އެބަހީ: ރަސްގެފާނުގެއަރިހަށް ދާށެވެ! އަދި އެމަނިކުފާނަށް ދަންނަވާށެވެ؛ އެކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކެނޑި އަންހެނުންގެ مقصد އަކީ ކޮބައިތޯ. އެކަނބަލުންނަކީ އެސުވާލު އެރަސްގެފާނަށް ދަންނަވާށެވެ." (ދެން އެމީހާ އަނބުރާ އައިސް އެފަދައިން ރަސްގެފާނަށް ދެންނެވުމުން އެއަންހެނުން ގެންނަވާ ވިދާޅުވިއެވެ.)

(٥١) ކަލޭމެން يوسف ގެފާނުގެ نفس ފުރާ شهوة ގެފަރާތަށް ގެންދެވުމުގެ مقصد އަކީ ތިޔަ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުށަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތުންއެދެމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ނުބައި ކުށެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. މިހާރު حقّ ފާޅުވެ بيان ވީއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުރުޖަހަންބައި فاحش ކަމުގެތެރެއަށް ގެނައުމަށް މަސައްކަތްކުރީ އަޅުގަނޑެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ.

(٥٢) އެއީ މިވަރަކަ އަޅުގަނޑު މިބާރުނުކުރީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުންނަކީ ފިރިމީހާ ނެތް غيب ގައި އޭނާއަށް خيانة ތެރިންވާ މީހެއްކަން އޭނާއަށް އެނގުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިންގެ މަކަރާއި ޙީލަތް الله ކާމިޔާބު ނުކުރައްވައެވެ. (މިއީ عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން زليخا ގެ ވާހަކަ ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ދެން އަންނަ އާޔަތުގައިވެސް އެވަނީ އެކަމަނާގެ ވާހަކަކަމުގައިވިއެވެ.)

ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި مفسّر ންގެ ބަސް ވަރަށްތަފާތުވެއެވެ. އެއާޔަތުގައި އެވާ ވާހަކައަކީ يوسف عليه السّلام ދެއްކެވި ވާހަކަކަމުގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދިގިނަ ޖުމްހޫރުގައި އެވަނީ تفسير ابن كثير ގައި رَاجِعُ ކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ. އެގޮތް ބަލައިލުމުގެ سياق އާއި ގުޅޭ ބޭކަލުގައި އެމަނިކުފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(والله أعلم)

۞ وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓ ۚ إِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِى ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ ٱجْعَلْنِى عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّى حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِى بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّىٓ أُوفِى ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾

ލަފުޒީމާނަ

۞ وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ = އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ نفس ބަރީއަ ނުކުރަމެވެ. ۞ إِنَّ ٱلنَّفْسَ = ހަމަކަށަވަރުން نفس އަކީ. ۞ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ = ކަނޑައެޅިގެން ނުބައިކަންތަކަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. ۞ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓ = އަހުރެންގެ ربّ رحمة ލެއްވި نفس އެއް ފިޔަވައެވެ. ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ربّ އަކީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِى بِهِۦٓ = ކަލޭމެން އޭނާ އަހުރެން ކައިރިއަށް ގެންނާށެވެ! ۞ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِى = އަހުރެންނަށްޓަކައި އަހުރެން އޭނާ خاصّ ކުރާނަމެވެ. ۞ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ = ދެންފަހު އެރަސްގެފާނު އެކަލޭގެފާނާ ވާހަކަފުޅުދެއްކެވިހިނދު. ۞ قَالَ = އެރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا = މިއަދު ކަލޭގެފާނަކީ އަހުރެމެންގެ ގާތުގައި. ۞ مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ = ދަރަޖައިގެ ވެރި އަމާނާތްތެރިއެކެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ ٱجْعَلْنِى = ތިމަންކަލޭގެފާނު ލައްވަވައިދެއްވާށެވެ. ۞ عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ = (ބިމުގެ خزانة ތަކުގެމައްޗަށް. (ރަށުގެ ماليّة ބަލަހައްޓާ ވެރިޔަކަށް) ۞ إِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ. ۞ حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ = އެކަމުގެމައްޗަށް ރައްކާތެރިވާ އަދި އެކަން ދަންނަވި ޢިލްމުވެރިޔެކެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف عليه السّلام އަށް. (مصر ގެ) ބިމުގައި تمكين ދެއްވީމެވެ (ހަމަޖެހުން ލެއްވީމެވެ) ۞ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا = އެކަލޭގެފާނު އެބިމުން ބޭނުންވާތަނެއް ހިފުމަށްޓަކައި. ۞ حَيْثُ يَشَآءُ = އެކަލޭގެފާނު އެދިވޮޑިގަންނަވާ ތަނަކުން. ۞ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވަމެވެ. ۞ مَن نَّشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ މީހަކަށް. ۞ وَلَا نُضِيعُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވަމެވެ. ۞ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ۞ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ = އަދި آخرة ގެ ދަރުމަ ވަރަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނަށް. ۞ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވި. ۞ وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ = އަދި يوسف عليه السّلام ގެ أخ ން އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ވަދެއްޖެއެވެ. (ވަދެއްޖެއެވެ.) ۞ فَعَرَفَهُمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން

އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާ حال . ۞ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ = އެކަލޭގެފާނާމެދު ނޭނގޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ وَلَمَّا جَهَّزَهُم = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިހިނދުން.۞ بِجَهَازِهِمْ = އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވުމަށްފަހު. (ދަތުރުގެ ތަކެއްޗާއި) ۞ قَالَ = (އެއަށްފަހު) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِى بِأَخٍ لَّكُم = ކަލޭމެންނަށްވާ أخ ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް ގެނެސްދޭށެވެ! ۞ مِّنْ أَبِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބައްޕަގެ ފަރާތުން.۞ أَلَا تَرَوْنَ = ކަލޭމެން ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ ۞ أَنِّىٓ أُوفِى ٱلْكَيْلَ = އަހުރެން މިނުން ފުރިހަމަކޮށްދޭކަން. ۞ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ = އަދި މިމަންނަކަލޭގެފާނީ މެހެމާނުންނަށް އެންމެ ހެޔޮ ބޭފުޅާކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ نفس ބަރީއަ ނުކުރަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން نفس އަކީ ނުބައިކަންތަކަށް أمر ކުރާ އެއްޗެކެވެ. الله رحمة ލެއްވި نفس އެއްގެންވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނާގެ ربّ އަކީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ. (މިއާއަރި މިފަދަ ހަމަކުރި އާދައާ ގުޅޭފައެވެ.) އެކަމާ ގުޅޭ ގޮތެއް ނެތެވެ. (والله أعلم)

(٥٤) އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. " އަހުރެންގާތަށް ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދޭށެވެ! އަހުރެން އަހުރެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް خاصّ ކުރެއްވުމަށެވެ. (ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު ބަލައިލައްވައި ގެންނެވުމުން ރަސްގެފާނު ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަދު ކަލޭގެފާނަކީ އަހުރެންގެ ގާތުގައި ދަރަޖަ އާއި قدر ހުރި أمانة ތެރިއެކެވެ. މާތްވެރިކަލެވެ."

(٥٥) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ބިމުގެ خزانة ތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އެބައި: ރަށުގެ ماليّة މަސްއޫލިއްޔަތު ޙަވާލުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ އެކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ރައްކާތެރިވާ އަދި އެކަން ދަންނަ މީހެކެވެ. (އެކަމަކީ الله وحى ކުރެއްވި އެއްޗެކެވެ.)

(٥٦) ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف (عليه السّلام) އަށް (مصر ގެ) ބިމުގައި تمكين ދެއްވިއެވެ. ހަމަޖެހިލައްވައި ވެރިކަން ލިބިވަޑައިގަތުމަށެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނު ބޭނުންވާ ތަނެއްގައި ތިބުމަށްޓަކައި ހިއްސާވައި ވަޑައިގަތުމަށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންފައިވާ އެއުރެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވަމެވެ. رحمة ލައްވަމެވެ. إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލިއެއް ނުލައްވަމެވެ.

(٥٧) އަދި آخرة ގެ ދަރުމަ އިމާންވެ تقوى ވެރިވާމީހުންނަށް މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥٨) އަދި يوسف عليه السّلام ގެ أخ ނުން އައުމުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކައިރިއަށް އެމީހުން ހިނގައްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ އެކަލޭގެފާނު ނޭނގޭ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٥٩) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވުމުން ތަކެއްޗާއި ތައްޔާރުކޮށްދެއްވި (ދަތުރަށް ފޯރާނެވަރަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންނަށްވާ أخ (بنيا مين) ކަލޭމެންގެ ބައްޕަގެ ފަރާތުން ލިބިގެންވާ އަޚާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކައިރިއަށް ގެނެސްދޭށެވެ!" މިނުން އެންމެ ރަނގަޅަށް ފުރިހަމަކޮށްދިން ތިމަންކަލޭގެފާނުންކަން ކަލޭމެން ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ މެހެމާނުންނަށް އެންމެ ހެޔޮ މެހެމާންދާރީ ކުރައްވާ ބޭފުޅާކަން ވެސް. (އެކަން ވެސް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.)

فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް އޭނާ ނުގެނައިމާއި.✿ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِي =
އަހުރެން ކައިރިން ކަލޭމެނަށް މިނުދިނުމެއް ނުވާނެއެވެ. ✿ وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް
ނުއަންނާށެވެ! ✿ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ✿ سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ = އަހުރެމެން އޭނާ ގެންދިއުމަށް އޭނާގެ
ބައްޕަގެ އަރިހުން އެދޭނަމެވެ. (ކަންތައްތައް ގޮތެއް ހަދައިގެން އެކަންކޮށް ބާރުއަޅާނަމެވެ.) ✿ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾ =
އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެކަންކުރާނޭމީހުންނެވެ. ✿ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ غُلاَم
ންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ ٱجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ = އެމީހުން ގެނައި ވިޔަފާރީގެ ތަކެތި ލާށެވެ.✿ فِي رِحَالِهِمْ =
(އެމީހުންނަށް ނުނޭގޭހެން) އެމީހުންގެ ދޫނިތަކުގެ ސާމާނުތެރެއަށް.✿ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ = އެއީ އެމީހުންނަށް
ދެނެގަތުމަށްޓަކައި އަނބުރާ ދަތުރުކުރާއިރު ✿ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا = އެމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖެއްޔާ. ✿ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ =
އެމީހުންގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް. ✿ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުމުގެ أمّيد ކޮށް.✿
فَلَمَّا رَجَعُوٓا = ފަހެ އެމީހުން رجوع ވެއްޖެނަމަ. ✿ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ = އެމީހުންގެ ބައްޕަގެ އަރިހަށް. ✿ قَالُوا
يَٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. ✿ مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ = އަހުރެމެންނަށް
މިނުދިނުން މަނާކުރެވިއްޖެއެވެ. ✿ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ أخ އަހުރެމެންނާއެކު
ފޮނުއްވާދެއްވާށެވެ!✿ نَكْتَلْ = އަހުރެމެން މިނަން. ✿ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އަހުރެމެން އޭނާ ރައްކާތެރިކުރާނޭމީހުންނެވެ. ✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ =
ކަލޭމެން އޭނާގެމައްޗަށް އަމާނާތްތެރިކަމަށް ވިސްނަނީތޯ؟ ✿ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ = ކަލޭމެން އަމާނާތްތެރިކަމަށް ވިސްނިގޮތަށް މެނުވީ.✿
عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން އޭނާގެ أخ އާގެމައްޗަށް. (يوسف ގެމައްޗަށް) ✿ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا =

ރަޙްމަކުރެއްވުމުގެގޮތުން اللّه މާތްވެވޮ. ۞ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رحم ކުރާ ފަރާތްތަކުގެތެރެއިން رحم އެންމެމޮޅު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) "ފަހެ، ކަލޭމެން އޭނާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ނުގެނައިމާއާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ދަރަން ކަލޭމެނަށް މިންދިނުމެއް ނުވާނެ. (ވިޔަފާރިއެއް ނުވާނެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ގާތަށް ކަލޭމެން ނާންނާށެވެ!"

(٦١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އަހުރެމެން އޭނާ ގެންދެވުމަށް އޭނާގެ ބައްޕަގެ އަރިހުން އެދޭނަމެވެ. ކަށަވަރުން ގޮތެއް ހަދައިގެން އެކަމަށް ބަލާނަމެވެ. އެކަން ކުރާނަމެވެ."

(٦٢) އަދި އެކަލޭގެފާނު (يوسف عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ غُلام ނަށަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އެމީހުން ގެނައި ތަކެތި (އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތަށް) ދަބުރުސާމާނުތަކުގެތެރޭގައި ބާއްވާ، އަނބުރާ ގެންދާނެތާ! އެމީހުން އެމީހުންގެ أهل ވެރިންގާތަށް އަނބުރާ ހިނގައްޖެއްޔާ އެތަކެތި އެމީހުންނަށް ރައްދުވެފައިވާކަން އެނގުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން އަނބުރާ އައުމުގެ أمّيد ގައެވެ."

(٦٣) ފަހެ، އެމީހުން އެމީހުންގެ ބައްޕަގާތަށް އަނބުރާ رجوع ވެއްޖެއިރުން އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕައެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކާނާދިނުން މަނާވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އަހުރެމެންގެ أخ بُنْيَامِين އަހުރެމެންނާއެކު ނުގެންދިއުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) ފަހެ، އޭނާވެސް އަހުރެމެންގެ أخ އަހުރެމެންނާ އެކު ފޮނުއްވާދެއްވާށެވެ! އަހުރެން އަހުރެމެންނަށް މިންވަރުވާނެއެވެ. (ކާނާ ލިބޭނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އޭނާއަށް ރައްކާތެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ."

(٦٤) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މީގެކުރީ ކަލޭމެންގެ أخ (يوسف) ގެމައްޗަށް ކަލޭމެން އަމާންވީފަދައިން މެނުވީ ކަލޭމެން މިހާރު ގެމައްޗަށްކޮށްދިންފަދަ އަމާންކަން ރައްކާތެރިވާނެކަމަށްތޯ؟ (އަދި: ވާނީ ހަމައެކަމާއެވެ.) ފަހެ، ރައްކާތެރިކުރެއްވުމުގެގޮތުން اللّه މާ ހެޔޮ. އަދި އެކަލާނގެއީ رحم ކުރާފަރާތްތަކުގެތެރެއިން رحم އެންމެމޮޅު ކަލާނގެއެވެ."

وَلَمَّا فَتَحُواْ مَتَـٰعَهُمْ وَجَدُواْ بِضَـٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ۖ قَالُواْ يَـٰٓأَبَانَا مَا نَبْغِى ۖ هَـٰذِهِۦ بِضَـٰعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا ۖ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ۖ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ يَـٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُواْ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُواْ مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

ތަފްސީރު

وَلَمَّا فَتَحُواْ مَتَـٰعَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ސާމާނުތައް އެމީހުން ހުޅުވައިލިހިނދުން. ۞ وَجَدُواْ بِضَـٰعَتَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުން ގެންދިޔަމުދަލާއި / ނުވަތަ ފައިސާތައް ދުށްޖެއެވެ. ۞ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް ރައްދުވެގެން ވިނިކޮށް. ۞ قَالُواْ يَـٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ.۞ مَا نَبْغِى = މިގެއިތުރަށް ދެން އަހުރެމެން އެދޭނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ هَـٰذِهِۦ بِضَـٰعَتُنَا = މިއީ އަހުރެމެންގެ މުދާތަކެވެ. (ތަކެތި ގަންނަން ގެންދިޔަ ފައިސާއާއި ސާމާނެވެ.) ۞ رُدَّتْ إِلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް އަނބުރާ ރައްދުވެއްޖެއެވެ. ۞ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا = އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ أهل ވެރިންނަށް ކާނާ ގެންނާނީމެވެ. ۞ وَنَحْفَظُ أَخَانَا = އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ أخ އާއަށް ރައްކާތެރިވާނީމެވެ. (ރައްކާތެރިކުރާނީމެވެ.) ۞ وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ = އަދި އަހުރެމެން جمل އެއް ބަރުދަނުން މިނުން އިތުރުކުރާނީމެވެ. ۞ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ = އެއީ ދަތިނުވާ ފަސޭހަ ލުއި މިނިންކުރުމެކެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ = ކަލޭމެންނާއެކު މިޒަންކަލޭގެފާނު އެއްގޮތަށް ނުފޮނުވާހުށީމެވެ.۞ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ދީފިނަމަނޫނީ.۞ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން އިތުބާރުކުރެވޭ ވަޢުދެއް. (އަހުދު: اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރުމެވެ.) ۞ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެކަން އަހުރެންނަށް ގެނެސްދޭނެކަމަށް. ۞ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ = ކަލޭމެން ހާލުގައިޖެހިއްޖެ ޙާލަތެއްގައި މެނުވީ. (އެކަން ނުކުރެވޭފަދަ ޙާލަތަކަށް ތިޔަމީހުން ފޯރާދިޔަ ޙާލަތެއްގައި މެނުވީ) ۞ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައިކުރުމުގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިހިނދުން. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ = ތިމަންކަލޭގެފާނު މިބުނާއެއްޗަކާމެދު اللّه އީ وكيل އެވެ.۞ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ يَـٰبَنِىَّ = އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންނޭވެ! ۞ لَا تَدْخُلُواْ = ކަލޭމެން ނުވަންނާށެވެ!۞ مِنْ بَابٍ وَٰحِدٍ = އެއްދޮރަކުން. (އެއްގަމަކުން އެންމެން އެކުގައި ނުވަންނާށެވެ!) ۞ وَٱدْخُلُواْ = އަދި ކަލޭމެން

ވަންނާށެވެ!۞ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ = ތަފާތު ދޮރުތަކުން. (ތަފާތު މަގުތަކުން.) ۞ وَمَآ أُغْنِي عَنكُم = އަދި މިގޮތަށްކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيْءٍ = الله ގެ حضرة ންވާ އެއްވެސްކަމެއް (قَضَاقَدَر ގެ ނިޔާއެއް) ۞ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ = الله އަށްމެނުވީ حكم އެއް ނުވެއެވެ. (حكم ގެވިޔަފި ހަމަ الله އެވެ.) ۞ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = މިގޮތަށްކަލޭގެފާނު وكيل ކުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ. ۞ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾ = وكيل ކުރާ ކުރާމީހުން ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٥) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަބަރުގެސާމާނުތައް ހުޅުވިހިނދު އެމީހުން ކާނާގަންނަން ގެންދިޔަތަކެތި އަނބުރާ އެމީހުންނަށް ދޫކޮށްލެވިފައިވާކަން އެމީހުން ދުށްހެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ ބައްޕާފުޅުއެވެ! މިއަށްވުރެން ދެން އަހަރެމެން އެދޭނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ / ނުވަތަ މިއީ އަހަރެމެން އެދޭގޮތެއްނޫނެވެ. މިހުރީ އަހަރެމެން ގެންދިޔަތަކެތި އަނބުރާ އަހަރެމެންނަށް ދޫކޮށްލެވިފައެވެ.(މިހާ އަހަރެމެން އަޅުންގަންނާނަމެވެ.) އަދި އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ أهل ވެރިންނަށް ކާނާ ގެނެސްދޭނަމެވެ. އަދި އަހަރެމެން ގެ أخ އާއަށް އަހަރެމެން ރައްކާތެރިވާނަމެވެ. އަދި އިތުރު بعير އެއްގެކާނާ (އިތުރު جمل އެއް ބަރުދަން ކާނާ) އަހަރެމެންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ (އެރަސްގެފާނުގެ نسبة ގައި) ފަސޭހަކަމާ ލިބިދާނެކަމެކެވެ."

(٦٦) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. "މިގޮތަށްކަލޭގެފާނަށް އާނާ އަނބުރާ ގެނެސްދޭނެކަމުގެ ގޮތުގައި އިތުބާރުކުރެވޭފަދަ عهد ކަލޭމެން ކަލޭމެން ގެނެސްދިނުމަށްވާނެ، އެބަހީ: الله ގަސަމު އެގޮތަށް ހުވައިކުރުމާއެކުގައި މިގޮތަށްކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާއި އާނާ ނުފޮނުވާނަމެވެ. އެއީ އާނާއާއިގެން ކަލޭމެންނަށް ނަގާފައިވުމާއި مصيبة އެއް ކަލޭމެނަށް ޖެހުނުއާދެވިއްޖެއެވެ." (ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އެ عهد ކަނޑައަޅައިދިނެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުން އެ عهد ކަނޑައެޅި ދެއްވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެމެން މިދެއްކި ވާހަކައާއި عهد ކަނޑައެޅިގޮތުގެ الله އާ وكيل އެވެ." (އޭގެފަހުގައި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ އެ أخ حوال ކުރެއްވިއެވެ.)

(٦٧) އަދި يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހަރެންގެ ދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެން (އެރަށަށްވަދެ) އެންމެން އެއްދޮރަކުން ނުވަންނާށެވެ! އަދި ތަފާތު މަގުތަކުން ވަންނާށެވެ! އަދި الله ގެ حضرة ން އަތުވެދާނެ އެއްވެސްކަމެއް -އެބަހީ: އެކަލާނގެ قَضَاقَدَر ނިޔާކުރެވި އެއްވެސްކަމަކުން ކަލޭމެނަށް އަތުވެދާނެ އެއްވެސް ނުރައްކަލަކުން އެއްވެސްކަމެއް މިގޮތަށްކަލޭގެފާނު ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމެއްގެ حكم الله ގެ حضرة ން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި މިގޮތަށްކަލޭގެފާނު ވެސް وكيل ކުރީ ހަމަ الله އާ އެވެ. އަދި وكيل ކުރާމީހުން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާ ހުރިކަމެވެ."

وَلَمَّا دَخَلُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا ۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ ۖ قَالَ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِى رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَلَمَّا دَخَلُوا = އަދި އެމީހުން ވަތްއިރުދު. ◈ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބައްޕަ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށްވެސް.◈ مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم = އަދި އެކަން އެމީހުންނަކަށް ފުއްދައިދިނުކަމުގައި ނުވެއެވެ.◈ مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ = الله ގެ حضرة ން އަދި ނުވަތަ އެއްވެސްކަމެއް.◈ إِلَّا حَاجَةً = ހަމައެކަނި ބޭނުމެއް ފިޔަވައި. ◈ فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ = يعقوب (عليه السّلام) ގެ نفس ތެރޭގައިވި. قَضَىٰهَا = އެކަލޭގެފާނު އެކަން ފުއްދެވީއެވެ/ އެކަންނިންމެވި ◈ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ علم އޮތްގޮތެއް ބޭކަލެކެވެ.◈ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނައިދެއްވި علم ގެ. ◈ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު މީސްތަކުންގެ ގިނަބަޔަކު ނުދަނެތެވެ. ◈ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ = އެމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.◈ وَلَمَّا دَخَلُوا = އަދި އެމީހުން ވަތްއިރުދު. (އެމީހުން ދިޔައިރުދު) ◈ عَلَىٰ يُوسُفَ = يوسف (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް. ◈ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ އެކަލޭގެފާނުންގެ أخ އައްސަވައިލެއްވިއެވެ. (އެއް މަންމައިގެ ބިންޔާމީނަށް ހަމަޖެއްސެވިއެވެ.) ◈ قَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (أخ އާއަށް) ވިދާޅުވިއެވެ.◈ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭގެ أخ އެވެ. (يوسف އެވެ.) ◈ فَلَا تَبْتَئِسْ = ފަހެ ހިތާމަކުރާތީ ނާ أمّيد ނުވާށެވެ! ◈ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެކަކު ކުރިކަމަކާމެދު. فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވުމު ތައްޔާރުކުރިކޮށްދިނިހިނދުން. (ކުރަންޖެހޭ ހިނދުން.) جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ = سِقَايَة ލެއްވެވިއެވެ. (ރަސްގެފާނު ހިއްދަވާ ތަށިކޮޅު ލައްވަވައިފިއެވެ.) ◈ فِى رَحْلِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ގެ أخ ގެ ސާމާނުތަކާއި އެއްކޮށް. ◈ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ = ގޮވާ މީހަކު ގޮވައިލިއެވެ.◈ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ = އޭ قافلة އެވެ! (އޭ قافلة ގެ މީހުންނޭވެ!) ◈

إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ (٧٠) = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ވަގުންނެވެ. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުން މިމީހުންގެ (އެބަހީ: ގޮވާމީހުންގެ) ކުރިމަތިލީއެވެ. ۞ مَّاذَا تَفْقِدُونَ (٧١) = ކަލޭމެން ގެއްލިހީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްދޯ. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން يعني: ގޮވާމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ = އަހުރެމެންނަށް ގެއްލިހީ ރަސްގެފާނުގެ صُوَاع އެވެ. އެއީ މިސްކަބުނުހަށް މިންކުރާ އެއްޗެވެ. ۞ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ = އަދި އޭތި ގެނެސްދިނުމީހަކަށްވެއެވެ. ۞ حِمْلُ بَعِيرٍ = جمل އެއް ބަރުދަން މުދާ.۞ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ (٧٢) = އަދި އަހުރެންނަކީ އޭގައި حوال ވެގެންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އަދި އެމީހުންގެ ބައްޕަ އެ އެންގެވިގޮތުގެމަތީން އެބަރަން ވަދެވަޑައިގަތުން الله ގެ حضرة ންވާ އެއްވެސްކަމަކުން ކަލޭގެ އެމީހުންގެ ދުރުކުރައްވައިދިނުމަކަށްވާކަމުގައި އެކަން ނުވިއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި يعقوب عليه السّلام އެކަލޭގެފާނު ގެ އަމިއްލަ نفس ތެރޭގައި ވެއްޖެކަމެއްގެ ބޭނުމެއްކަމުގައި ފުރިހަ ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ އެބަހީ: يعقوب عليه السّلام އަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުގަންނަވައިދެއްވި ޢިލްމީ ދެނެހުންނެވި ބޭކަލެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٦٩) އަދި އެމީހުން يوسف (عليه السّلام) ގެ ގާތަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނު ގެ أخ އެކަލޭގެފާނު ގެ ގާތަށް ގޮވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއްގަމުތެރޭގައި ތިބޭގޮތަށް ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭގެ أخ (يوسف) އެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު ހިތާމަކުރާކަށް ނުވާށެވެ!"

(٧٠) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތަކެއްޗާއި ހަމަޖައްސަވާދެއްވުމުން (ފުރަތުގެ) ހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސާމާނުގައި އެކިގޮތަކުން މިސްކަބުނުހަށް މިންކުރާ ތަށި ވަނުއްވަވައިފިއެވެ. ދެން ގޮވާމީހަކު ގޮވައިލިއެވެ. އޭ قافلة ގެ أهل ވެރިންނޭވެ! "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ވަގުންކަން ކަށަވަރެވެ."

(٧١) އަދި އެގޮވާމީހުންނާ ކުރިމަތިލައި އެ قافلة ގެ أهل ވެރިން ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ގެއްލިހީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްދޯ؟

(٧٢) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނަށް ގެއްލިހީ މިސްކަބުނުހަށް ގެންގުޅޭ އެއްޗެވެ. އަދި އެއްޗެއް ގެނެސްދިނުމީހަކަށް جمل އެއް ބަރުދަން މުދާދެވޭނެއެވެ. އަދި އަހުރެން މިކަމަށް އެމީހަކަށް އެދިނުމާމެދު حوال ވެގެންނެވެ.

قَالُواْ تَٱللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُواْ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُواْ جَزَٰٓؤُهُۥ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَآءِ أَخِيهِ ۚ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ ۞ قَالُوٓاْ إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُ ۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِۦ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾

މާނަކުރުން

قَالُواْ تَٱللَّهِ = އެބޭކަލުން ބުންޏެވެ.(يوسف عليه السّلام) الله ގަސަމި ހުވައިކުރަމެވެ.✿ لَقَدْ عَلِمْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ✿ مَّا جِئْنَا = އަހަރެމެން ނާންނަމުއެވެ. ✿ لِنُفْسِدَ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ފަސާދަކުރުމަށް.✿ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ﴿٧٣﴾ = އަދި ވައްކަންކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި އަހަރެމެން ނުވަމުއެވެ. ✿ قَالُواْ = އެބޭކަލުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ: އެރަސްގެމީހުން ބުންޏެވެ.) ✿ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ = ފަހެ އޭގެ جزاء އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ. (އެބަހީ: ވައްކަމުގެ ޖަޒާއަކީ ކޮބައިތޯ؟) إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ. قَالُواْ = އެބޭކަލުން (يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން) ބުންޏެވެ. ✿ جَزَٰٓؤُهُۥ = އޭގެ جزاء އަކީ. ✿ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِۦ = އެބޭފުޅެއްގެ ދަބަހުގެ ސާމާނުގެތެރެއިން އެތި ފެނިއްޖެމީހާ. ✿ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥ = އެމީހާކަމީ އޭ ޖަޒާއެވެ. (އެއީ ވައްކަމުގެ ޖަޒާއެވެ.) ✿ كَذَٰلِكَ نَجْزِي = އަހަރެމެން ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ✿ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٥﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް. ✿ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންގެ ދަބަސްތަކުން (ކާޅުތަކުން) ފެށުއްވިއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ ސާމާނުތައް ބެއްލެވުން ފެށުއްވިއެވެ.) ✿ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ (بنيا مين ގެ) ދަބަހުގެ ކުރިން. ✿ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا = ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއްޗި ނެރުއްވައިފިއެވެ. ✿ مِن وِعَآءِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ދަބަހުން ނުވަތަ ކާޅުން. ✿ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.✿ كِدْنَا لِيُوسُفَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف (عليه السّلام) އަށް ތަދުބީރުކުރެއްވީމު. ✿ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ހިފެހެއްޓެވުމަކީ އެކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ.✿ فِي دِينِ ٱلْمَلِكِ = ރަސްގެފާނުގެ ދީނުން ރަސްގެފާނުގެ حكم ން.✿ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މެނުވީ.✿ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ = ދަރަޖަތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވަމެވެ. ✿ مَّن نَّشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޑައިގަންނަވާ ބަޔަކަށް. وَفَوْقَ = އަދި އެކަލާގެ މަތިވެރިވެވޑައިގެންނެވެއެވެ. ✿ كُلِّ ذِي عِلْمٍ = ކޮންމެ علم އެއްގެ ވެރިއަކަށްވުރެ. عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ = ދެނެވޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެއް. ✿ ✿ قَالُوٓاْ = އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ✿ إِن يَسْرِقْ = އޭނާ ވައްކަންކުރިނަމަ. (އެއީ އާކަމެއްނޫނެވެ.) ✿ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ

= ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށްވާ أخ އަކު ވައްކަންކުރިއެވެ. ❁ مِن قَبْلُ ۚ = މީގެކުރިން. ❁ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ =
ފަހެ يوسف (عليه السّلام) އެފުރުޞަތު އަށް كلمة ވަންހަނާކުރިއެވެ. ❁ فِي نَفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި.
❁ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ = އެމީހުންނަކަށް އެ كلمة ފައުޅުނުކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ = ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭމެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ ސިފަކުރާ ކަންތައްތައް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٣) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުނެފިއެވެ. "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަހުރެމެން އައީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް ނޫންކަން ކަލޭމެން ރަނގަޅަށް އެނގޭކަމެއްވާނެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ ވަގުންނަކަށްވެސް ނުވަމެވެ."

(٧٤) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. (އެބަހީ: ރަސްގެފާނުން ބުނެފިއެވެ.) "ކަލޭމެން ދޮގުވިޔަނަ ކަމުގައިވާނަމަ ދެން އެކަމުގެ جزاء އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟" (އެބަހީ: ވައްކަންކުރިކަން ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ ދެން އެކަމުގެ ޖަޒާއަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟)

(٧٥) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުނެފިއެވެ. "އެފުރެއްގެ ދަބަހުގެތެރެއިން އެއެއްޗެއް ފެނިއްޖެ މީހާގެ ޖަޒާއަކީ ވައްކަންކުރި މީހާ އެއްކޮޅަށް ޖަޒާއެވެ. އަހުރެމެން އަނިޔާވެރިންނަށް ޖަޒާދެއްވަނީ އެގޮތަށެވެ."

- ދަންނަހެވެ. (ބުނެވުނީ يوسف ގެފާނު ގެ أخ ންގެ ޒަމާނުގައި ހުރި قواعد އަކީ މިހާރު ވައްކަންކޮށްފިއްޔާ އެމީހަކު އަޅެއްގެ ގޮތުގައި އެއްއަހަރުދުވަސްވާންދެން ވަގަށް ޚާދިމުން ނުގެފުން އެ މީހާ حوال ކުރުމެވެ. والله أعلم)

(٧٦) ދެންފަހެ يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ أخ بِنْيَامِين ގެ ސާމާނު ބެލުން ފެއްޓެވުމުގެ ކުރިން ދެންހުރި އެހެންމީހުން أخ ންގެ ސާމާނުތަކެއް ބެލުން ފެއްޓެވިއެވެ. ދެން އޭގެފަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ أخ بِنْيَامِين ގެ ސާމާނު ބެލެއްވުމުގައި އޭގެތެރެއިން އެ ސާއު ނަގުއްވައިފިއެވެ. މިގޮތަށް ހީލަތްހެދުމަކީ يوسف عليه السّلام އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ހިފެހެއްޓެވުމަށް ތަދުބީރުކުރެއްވުމަކީ الله އިލްހާމުކުރެއްވުމަކުން އެކަލޭގެފާނަށް ދަސްކޮށްދެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ، ރަސްގެފާނުގެ حَيثية ން ހިފެހެއްޓެވުމެއް އެކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެހެން ގޮތަކުން އެއްވެސް حقّ އެއްނެތެވެ.) އަދި ބޮޑުންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ އެވެނި ކަމެއް މިކަން ރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވައެވެ. އަދި ކޮންމެ عالم އެއްގެ މަތީގައި އެއަށްވުރެ ދަންނަ عالم އަކުވެއެވެ. އަދި އެންމެހާ عالم ންގެ މައްޗަށް الله މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٧) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުނެފިއެވެ. "އޭނާ ވައްކަންކުރިނަމަ (އެއީ އަދި އާދަކޮށްފައެވެ.) މީގެކުރިން އޭނާއަށްވާ أخ އެއްވެސް ވައްކަންކުރިއެވެ." (އެފުރުޞަތު އެބަހުން ދުރުކުރެއްވީ **يوسف عليه السّلام** އެވެ.) ފަހެ يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި އެފުރުޞަތު އަށް كلمة ވަންހަނާކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެ كلمة އެމީހުންނަކަށް ފައުޅުނުކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. "މަކާނާގައި ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭމެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިޔަ ސިފަކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

قَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّظَٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُواْ مِنْهُ خَلَصُواْ نَجِيًّا ۖ قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوٓاْ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمْ فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾ ٱرْجِعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُواْ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَٰفِظِينَ ﴿٨١﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُواْ = يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ދަންނަވިއެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ = އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ވެރިޔާއެވެ.)❁ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް عمر ން ދުވަސްވީ މުސްކުޅި ބައްޕައެއްވެއެވެ.❁ فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ = އޭނާގެ ބަދަލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެތެރެއިން އެކަކު ބަހައްޓަވާށެވެ!❁ إِنَّا نَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ ❁ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ = إحسان ތެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ مَعَاذَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތް އެދެމެވެ.❁ أَن نَّأْخُذَ = އަޅުގަނޑުމެން ހިފުމާމެދު / ބަންދުކުރުމާމެދު. ❁ إِلَّا مَن وَجَدْنَا = އަޅުގަނޑުމެން ފެނުނު މީހަކުމެނުވީ.❁ مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ = އެމީހެއްގެއަތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތާކު. (އެއީ) ❁ إِنَّآ إِذًا = އެހެންކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވާހުށީ ❁ لَّظَٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُواْ مِنْهُ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން މާޔޫސްވިހިނދުން. ❁ خَلَصُواْ نَجِيًّا = އެމީހުން އެކަހި އެކަހިން ޖަމާސްކުރިއެވެ. (ސިއްރުކޮށް މަޝްވަރާކުރިއެވެ.) ❁ قَالَ كَبِيرُهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން ބޮޑުވީމީހާ ބުންޏެވެ. (އެއީ رُوبِيل ނުވަތަ شمعون އެވެ.) ❁ أَلَمْ تَعْلَمُوٓاْ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެނީތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّ أَبَاكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ❁ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެކިބައިން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހިއްޕަވައިފިއެވެ.) ❁ مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ عَهْدُ ކަށަވަރު. ❁ وَمِن قَبْلُ = އަދި މީގެކުރިން. ❁ مَا فَرَّطتُمْ فِى يُوسُفَ = يوسف އާމެދުގައި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނަޅައިގެންކުރި ކުރުގެ ސަބަބުންނާއި. ❁ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ = ފަހެ އަހަރެން މިބިންގައި ދޫކޮށް ނުދާނަމެވެ. (މިރަށުން ނުފުރާނަމެވެ.) ❁ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ = އަހަރެންގެ ބައްޕަ އަހަރެންނަށް އިޒުނަދެއްވާއިރަކަށްދާނދެން. ❁ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى = ނުވަތަ اللّٰه އަހަރެންނަށްޓަކައި حكم ކުރައްވަންދެން ❁ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހެޔޮ حكم ކުރައްވާ ފަރާތެވެ.

❁ ﴿ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ﴾ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ، ❁ ﴿فَقُولُوا۟ يَٰٓأَبَانَآ﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ! އޭ އަހަރުމެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ! ❁ ﴿إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮފުޅުގެ ދަރިކަލުން ވައްކަންކޮށްފިއެވެ. ❁ ﴿وَمَا شَهِدْنَآ﴾ = އަދި އަހަރުމެން ހެކިއެއްނުދެމުއެވެ. ❁ ﴿إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا﴾ = އަހަރުމެންނަށް އެނގޭއެއްޗަކަށްމެނުވީ. ❁ ﴿وَمَا كُنَّا﴾ = އަދި އަހަރުމެން ނުވަމުއެވެ. ❁ ﴿لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ ۝٨١﴾ = غيب ގައި ރައްކާތެރިކޮށްދޭފަރާތްތަކަކަށްވުމެއް. (އެބަހީ: ތޫބަނޭގެ ވަގުތު ނިކަމެތިވިދާނެކަން ރައްކާތެރިކޮށްދޭފަރާތްތަކަކަށްވުމެއް އަހަރުމެން ނުވަމުއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) يوسف ގެކުރިން ގެ أخ ނަ ދޫކޮށްލުމަށް އެދުނުއެވެ.. "އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ވެރިޔާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް عُمر ން ދުވަސްވީ މުސްކުޅި ބައްޕައެއް އެވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުގެ އެބައްޕައަށް އޭނާ ވަރަށްލޯބިވެއެވެ.) ފަހެ އޭނާގެ ބަދަލުގައި އަހަރުމެންގެތެރެއިން އެކަކު ބަހައްޓަވައިދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ދެކެނީ ކަލޭގޮފުޅުވަނީ إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންކަމެވެ."

(٧٩) އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެމެންގެ ތަކެތި އޭނާގެ ގާތުން ފެނުނު މީހާ ނޫން އެހެންމީހަކު ހިފެހެއްޓުމުން الله ގެ حضرة ގައި ރައްކާތެރިވެގަންނަމެވެ. އެބަހީ: އެހެން ހިފާނަމަ ނުހަނު ވަރުގަދަ ޒާލިމުންގެ ތެރެއިން އަހަރުމެން ވާހުށީމެވެ."

(٨٠) ދެން އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްނުދެއްވާނެކަން ޔަޤީނުވުމުން) މާޔޫސްވެހިނދު އެމީހުން އެކަހެރިވެ ސިއްރުން މަޝްވަރާކުރަން ފެށިއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބޮޑެތިމީހާ ބުންޏެވެ. (އެއީ رُوبيل ނުވަތަ شمعُون އެވެ.) "ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ކަލޭމެން ކިބައިން الله ގެ حضرة ގައި عهد ކަމަކަށް ޔަޤީން ކަމުގެ ހުވައެއް ހިފެވިކަން ނޭނގޭތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެކަން އެނގޭނެއެވެ.) އަދި މި أخ ބައްޕާގެ އަރިހަށް އަނބުރާ ގެންދިއުމުގައި އަދި މީގެކުރިން يوسفއާމެދު ކަލޭމެން ކަމުގައިވެފައިވާ ގޯސްކަން ވެސް. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ބައްޕަ ހުއްދަ ދެއްވާހާ ހިނދަކާ ނުވަތަ الله އަހަރެންނަށް حكم ކުރައްވައިދެއްވާހާ ހިނދަކު މިބިމުން އަހަރެން ފައިބާ ނުދާނަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ حكم ކުރައްވާ ފަރާތްތަކުގެތެރެއިން ހެޔޮ ގެއެވެ."

(٨١) "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ! އޭ އަހަރުމެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮފުޅުގެ ދަރިކަލުން ވައްކަންކޮށްފިއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަށް އެނގޭ ކަމަކަށްމެނުވީ އަހަރުމެން ހެކިނުދެމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެން غيب ގައި ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވަމުއެވެ. (އެބަހީ: އޭނާ ނިކަމެތިވާނެކަން ކުރިން އަހަރުމެން ނުދަނެމުއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ވައްކަންކުރާނެކަން ކުރިން އެނގިފައި އަހަރުމެން ނުވަމުއެވެ.)"

وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا ۖ وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَـٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَـٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ يَـٰبَنِىَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ރަށާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ: ރަށުގެ މީހުންނާއެވެ.) ❁ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا = އެރަށުގައި އަހުރެމެން އުޅުނީ. ❁ وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا = އަދި އެ قافلة އެއްގައި އަހުރެމެން އައި قافلة އާ (އޭގެ މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ތެދުވެރިންނެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުން ކަލޭމެންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ ކަމެކެވެ. ❁ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ = އަދި އަހުރެންގެ ކެތްތެރިކަމަކީ ރިވެތި ކެތްތެރިކަމެކެވެ. ❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا = الله އެހުރިހާކުދިން އަހުރެންގެ ގާތަށް جمع ކޮށްދެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ = ދަންނަވޭގޮތާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (يعنى: يعقوب ގެފާނު) އެމީހުންނާ ދުރަށް އެނބުރިވަޑައިގެންފިއެވެ.❁ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ يَـٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ = އޭ يوسف ގެމައްޗަށް ހުރި ހިތާމައިގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ❁ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދެލޮލު (ކަރުނަ ކުރެއްވުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން ހުދުވެ ފޭވެއްޖެއެވެ.) (ކަޅުކަށި ފެނުމެއް ފެނުނީއެވެ.) ❁ مِنَ ٱلْحُزْنِ = ހިތާމަވުމުން. ❁ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުވީ ހިތާމަފުޅު ބޭރުނުކުރައްވާ ހިފަހައްޓަވައިގެންނެވެ. (ނުވަތަ ހިތާމައިން ބަސްފުޅުވިދާޅުނުވެ ހިފަހައްޓަވައިގެންނެވެ.) ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ = الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު يوسف ހަނދާންކުރައްވާވުން ދިގުވަމުން ގެންދަވައެވެ. (އެބަހީ: އަބަދު ހަނދާންކުރައްވަމުންދެއެވެ.) ❁ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا = ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުވުމާއި ހަނިކަމުގެ ބަލިތަކުން ބޮޑުވެ ގޮސް ހަލާކުވާ ހިނދަކަށް ވާންދެން. ❁ أَوْ تَكُونَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ވެއްޖައަށް ވާންދާންދެން. ❁ مِنَ ٱلْهَـٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ = ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން. (މަރުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން) ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ = ހަމައެކަނި އަހުރެންގެ ދެރައާ ހިތާމައިގެ شكوى خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި ❁ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ހަމައެކަނި އަހުރެންނަށް ދޭހަވާގޮތަށް ދެނެވަޑައިގަންނަވަމެވެ.❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭ ކަންތައް. ❁

يَٰبَنِيَّ = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިންނޭވެ.! ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ = ކަލޭމެން ދާށެވެ! އަދި ހޯދާ ތަޙްޤީޤުކޮށް ބަލާށެވެ! ۞ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ = يوسف އާއި އޭނާގެ أخ ގެ. وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން أمّيد ކަނޑައި ނުލާށެވެ! / މާޔޫސް ނުވާށެވެ! ۞ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ نعمة އާއި رحمة ން ۞ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ = ހަމަކަށަވަރުން أمّيد ކަނޑައިނުލައެވެ. މާޔޫސް ނުވެއެވެ. ۞ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة އާއި رحمة ން.۞ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾ = ކާފިރުވީ ބައެއް މެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) "އަދި ކަލޭމެން އަހުރެމެން އުޅުނު ރަށުގެ މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! އަދި އަހުރެމެން އައި ގާފިލާގެ މީހުންނާވެސް ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. (މިކަމާބެހޭގޮތުން އެމީހުން ކިޔުން އައްސަވާށެވެ!)"

- ދެން މިބައިމީހުން އައިސް ބައްޕާ އަރިހުގައި މިހުރިހާ ވާހަކައެއް ދަންނަވައިފިއެވެ. އަދި އެވާހަކަތައް އައްސަވާފައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(٨٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި ބަލްއެހެނެއްވެ؟ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތައް ކަމެއް ކުޅަދާނަކޮށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދީފިއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން ކުރިމަތީ قصد ކޮށްގެން ކަމެކެވެ.) ފަހެ މިކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ހެޔޮގޮތުގައި ކެތްތެރިވާނަމެވެ. އަދި الله އެކުދިން ހުރިހާ މިކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެނެސްދެއްވުން أمّيد ކުރަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވާވޭގޮތް ގެންނަވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

(٨٤) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: يعقوب (عليه السّلام) އެމީހުންގެ ދުރަށް އެނބުރިވަޑައިގެން ދުރަށް ސަރުތައްޓަވައިފިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ يوسف ގެމަތީގައި ހުރި ހިތާމައާގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!" އަދި ހިތާމަ ފުޅުގެން (ކިރިޔާކުރައްވާފުއްދަ ސަބަބުން) އެކަލޭގެފާނުގެ ދެލޯފުޅު ދޮޅުން ހުދުވެއްޖެއެވެ. ކަލޭކަލޭފުޅު ދޮޅުން ހުދުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތާމަފުޅު ބޮޑުވެގެން ހިތަށް ވަރަށް ހިތާމަ ދެވަޑައިގެންނެވެ. ނަމަވެސް ހިތާމައިން ބަސްފުޅު ވިދާޅުވުމުން އެކިވަރުގެ ހިތާމަވަޑައިގެންނެވެ.

(٨٥) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. "الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު يوسف ގެ ހަނދާން ކުރައްވާނެ ދުވަހަކަށް އެބަ ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުކޮށްފާނެ ހަލާކުގެ ކުރިން ހަދާނުވަތަ ހާލުގައި ދެމިހުރެން ކަމާނުވާނެ. ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވާ ފަރާތަށް ވެއްޖައުމަށް ދާންދެންނެވެ."

(٨٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެ ވޭނާއި ހިތާމައިގެ شكوى ވާހަކަދައްކަވަނީ الله ގެ حضرة ގައި خاصّ ވެގެންނެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައްތައް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ގެ حضرة ން އެނގިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ."

(٨٧) "އޭ އަހުރެންގެ ދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެން (ދަތުރުކޮށް) ގޮސް! އަދި يوسف އާއި އޭނާގެ أخ ގެ خبر ހޯއްދަވާ ތަޙްޤީޤުކޮށް ބަލާށެވެ! އަދި الله ގެ رحمة އާއި نعمة ން أمّيد ނުކަނޑާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެގެންވާ ބައެއްމެނުވީ الله ގެ رحمة ން أمّيد ނުކަނޑައެވެ."

- ދެން މިބައިމީހުން އަލުންވެސް ދަތުރުކޮށްގެން يوسف ގެވެށި ގެ އަރިހަށް ދިޔައީއެވެ. އެވާހަކަ ދެން އަންނަ އާޔަތްތަކުގައި އެވަނީއެވެ.

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَـٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَـٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَـٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَـٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾ ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَـٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾

މުފްރަދާތު

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ = ދިޔުމުން އެބޭފުޅުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް يعنى: يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ قَالُوا۟ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ = އެބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ عزيز އެވެ.❁ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ = އަހުރެމެންނާއި އަހުރެމެންގެ أهل ވެރިންނަށް އުނދަގުލާއި ދަތިކަން ޖެހިއްޖެއެވެ.❁ وَجِئْنَا = އަދި އަހުރެމެން މިއައީ. ❁ بِبِضَـٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ = މަދު درهم ކޮޅަކާއިގެންނެވެ. ނުވަތަ ދުވަސްވެ ނުވިކޭ ވިއްސަތްކަމުގެއިންނެވެ. ❁ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ = ފުރު އަހުރެމެންނަށް (ކާނާ) މިންކުރުން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާށެވެ!❁ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ = އަދި އަހުރެމެންނަށް صدقة ދެއްވާނދޭވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى .❁ تَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ = صدقة ދެއްވުންތެރިންނަށް ހެޔޮ جزاء ދެއްވައެވެ. ❁ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެނެގަތީމުހެއްދޯ؟ ❁ مَا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ = يوسف އާއި އޭނާގެ أخ އާއިމެދު ކަލޭމެން ކަންތައްކުރިގޮތް. ❁ إِذْ أَنتُمْ جَـٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭމެންނީ جاهل ނުކުތުގައިވިހިނދުން. (ކަލޭމެންނަށް ނޭނގިފައި) ❁ قَالُوٓا۟ = އެބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ = ކަލޭގެފާނު މިއަދި ކަނޑައެޅިގެން يوسف ހެއްޔެވެ؟ ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَـٰذَآ أَخِى = އަހުރެންނަކީ يوسف އެވެ. އަދި މިއީ އަހުރެންގެ أخ އެވެ. ❁ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް އާލާވަންތަކަން ދެއްކެވިއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ تقوى ވެރިވެ އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެމީހާ. (ދަންނައެވެ!) ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . لَا يُضِيعُ = ގެއްލުވާ ނުލައްވައެވެ. ❁ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ❁ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ = އެބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ❁ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންނަށްވުރެ ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ މަތިވެރި ކުރެއްވީއެވެ. ❁ وَإِن كُنَّا لَخَـٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ = އަދި ކަށަވަރުން ކުށްވެރިންކަމުގައި އަހުރެމެން ވީމެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ = ކަލޭމެންގެމައްޗަކު މިއަދު އެއްވެސް މަލާމާތެއް އަދި ފާޑުކިޔުމެއްވެސް ނެތެވެ. (އެހެނީ ކަލޭމެން

ކުރަން إعتراف ވެ މަޢާފަށް އެދުނީމުއެވެ.) ۞ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ﷺ = الله ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާފިއެވެ.۞ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުމާ ލެއްވުންތެރިންގެތެރެއިން އެންމެބޮޑަށް رحمة ލެއްވުމާ ލެއްވުމެވެ. ۞ ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا = އަހުރެންގެ މިގަމީސް ހިފައިގެން ކަލޭމެންދާށެވެ!۞ فَأَلْقُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެއްޗާށެވެ! ۞ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى = އަހުރެންގެ ބައްޕަގެ މޫނުމަތީގައި އަޅާށެވެ.۞ يَأْتِ بَصِيرًا = (އެކަލޭގެފާނު ގެ) ލޮލުގެއަލިކަން އަނބުރާއައިސްފާނެއެވެ.۞ وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަހުލުވެރިންނާއިގެން މިތަނަށް ކަލޭގެފާނު ގެ އަރިހަށް އަންނާށެވެ. ۞ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ = އެންމެހައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) ދަންނަވައި އެދިހުން އެކަލޭގެފާނު ގެ އަރިހަށް - يعنى: يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް - ވަދެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެދިހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވިއެވެ. "އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ވެރިޔާއެވެ.) އަހުރެމެންނާ އަހުރެމެންގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބޮޑުމަޖެހުމާއި ދަތިކަންޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އަހުރެމެން މިއައީ މަދުފައިސާކަކާއިގެންނެވެ. (ނުވަތަ ނުވިކޭ އިރުގެ دِرْهَم ކޮޅަކާއިގެންނެވެ.) އެހެންވީ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް މިންވަރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާށި އަދި އަހުރެމެންނަށް صدقاة ވެސް ދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް صدقاة ދޭމީހުންނަށް الله تعالى ހެޔޮދަލުމަދާއި ސަވާބު ދެއްވާނެއެވެ."

(٨٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "يوسف އާއި އޭނާގެ أخ (بِنْيَامِين) އާ ދެމެދު ކަލޭމެންނަށް ނުބައިދިމާގެން جاهل ކަމުގައި ތިބެގެން ކަލޭމެން ކަންތައްކުރިގޮތް ކަލޭމެން ދަންނަވާތީތޯއެވެ؟"

(٩٠) އެދިހުން ދަންނަވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނީ ޔަގީންކަމަށްއެއީ يوسف ހެއްޔެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން މީ يوسف އެވެ. އަދި މިމީހާ އަހުރެންގެ أخ އެވެ. (بِنْيَامِين އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންގެމައްޗަށް އާލާވަންތަކަމާއި ދެއްވައިފިއެވެ. إحسان ވަންތަކަމާއި ދެއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު تقوى ވެރިވެ އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެ ކަންތައް މިހެން ދަނީއެވެ! (އެފަދަ إحسان ތެރިޔާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ الله تعالى ގެއްލުވައިނުލައްވާނެއެވެ."

(٩١) އެދިހުން ދަންނަވިއެވެ. "الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ މަތިވެރިކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ކަށަވަރުން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީ އަހުރެމެން ހުރީމެވެ."

(٩٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މިއަދު އެއްވެސް މަލާމާތެއް އަދި ދެކޮޅުވެރިކަމެއް ނެތެވެ. (އެހެނީ ކަލޭމެން ކުރަން إعتراف ވެ معاف އަށް އެދުނީމުއެވެ.) الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާފިއެވެ! އަދި އެކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

(٩٣) "އަހުރެންގެ މިގަމީސް ހިފައިގެން ކަލޭމެންދާށެވެ! އަދި އަހުރެންގެ ބައްޕަގެ މޫނުމަތީގައި ކަލޭމެން އެއްޗާށެވެ! އޭރުން އެކަލޭގެފާނު ގެ ލޮލުގެ އަލިކަން އަނބުރާއައިސްފާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ أهل ވެރިންނާއިގެން އެންމެން އަހުރެންގެގާތަށް އަންނާށެވެ!"

وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَـٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾ فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ يَـٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَـٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ = قافلة (مصر ން ، عزيز ގެ އަރިހުން) ވަކިވިހިނދުން. ❁ قَالَ أَبُوهُمْ = (كَنْعَان ގައި އޮންނަވާފައި) އެދަރިންގެ ބައްޕަ (އެކަލޭގެފާނުން) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް يوسف ގެ ވަސް ލިބެއެވެ. ❁ لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ދޮށިކަމާ މުސްކުޅިކަމާއި ތުހުމަތު ނިސްބަތްކޮށްނުލާނަމައެވެ. ❁ قَالُوا تَٱللَّهِ = އެދަރިން ދެންނެވިއެވެ. اللّٰه ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ❁ إِنَّكَ لَفِى ضَلَـٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާން މިހާރުވެސް ހަމަކުރީގެ ދުވަސްވީ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ❁ فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ = ދެންފަހެ އުފާވެރި خبر އައިހިނދުން. (يوسف ގެ ފަރާތުންގެ އަރިހުން އުފާވެރި خبر ހިފައިގެން އައިމީހާ އައިހިނދުން.) ❁ أَلْقَـٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ = އޭނާ (އެގަމީސް) އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތީގައި އެޅުއްވިއެވެ. ❁ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ އަލިކަން އަނބުރާ އަތުވެއްޖެއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަންހެއްޔެވެ؟ ❁ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން އަހުރެންނަށް ވަޙީއަށް އެނގޭ ކަމަކަށް. އެނގޭކަމުގައި. ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ❁ قَالُوا يَـٰٓأَبَانَا = އެދަރިން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާފުޅުއެވެ! ❁ ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ = އަހުރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާން އަހުރެމެންނަށްޓަކައި دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! ❁ إِنَّا كُنَّا خَـٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކުށްވެރިންކަމުގައި އަހުރެމެން ތިބީމެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ނިކަންތެދު އަހުރެން دعاء ކުރާނަމެވެ. ❁ رَبِّىٓ = އަހުރެންގެ رب ގެ حضرة ގައި. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ❁ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ = ދެންފަހެ އެދަރިން - އެބައި: يعقوب عليه السّلام

އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން – يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން. ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَبَوَيۡهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު ގާތްކޮށްލައްވާ ބަހާ ލެއްވިއެވެ.❁ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ٱدۡخُلُواْ مِصۡرَ = ކަލޭމެން مصر އަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ (99) = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ حال. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٤) އަދި (يوسف عليه السّلام ގެ އެވާހަކަތަކަށްފަހު ހިތާ أخ ނަ ދަރިކަލުކަލާއިގެން مصر ނަ ދޫކުރިއެވެ.) އެ قافلة مصر ނަ ، عزيز ގެ އަރިހުން ވަކިވިއިރުން (شام ކަރައިގެ كَنْعَان ގައިވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު يعقوب عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) "ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް يوسف ގެ ވަސް އެބައާދެއެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް މުސްކުޅިކަމާއި ބުއްދިކުޑަކަން ނިސްބަތް ނުކުރާނަމައެވެ."

(٩٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު މިއަދުވެސް ހަމަކުރީގެ ދުވަސްވީ މަގުފުރެދުމުގައެވެ."

(٩٦) ދެންފަހެ އުފާވެރިކަމާއިގެން އައިމީހާ އައިރުން (އެއީ يوسف عليه السّلام ގެ ގަމީސްކޮޅު ހިފައިގެން އައިމީހާއެވެ.) އެހިރުން އެމީހާ އެ ގަމީސްކޮޅު އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ: يعقوب عليه السّلام ގެ މޫނުމައްޗަށް އެއްލިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ އަލިކަން އަނބުރައިދިޔައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "الله تعالى ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ނޭނގޭކަންތައް މިގޮތަށް ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގެންވާކަމަ އަހުރެން ކަލޭމެނަށް ނުބުނަންހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: އެވާހަކަ ބުނީމެވެ." އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. އަހުރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އަހުރެމެންނަށްޓަކައި دعاء ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ."

(٩٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްދެއްވުމަށް އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ނިކަންހުރެ އަހުރެން دعاء ކުރާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

- ދަންނައެވެ! ދެން މިވާހަކައަށްފަހު އެ އެންމެން يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް مصر އަށް ދިއުމަށް ދަތުރުފުޅުކުރިއެވެ.

(٩٩) ދެންފަހެ އެއެންމެން (مصر އަށްވަޑައިގެން) يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާ މަންމާފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގާތްކޮށްލައްވާ ބަހައްޓަވާލެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ حال ގައި އެންމެން مصر އަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ."

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّواْ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَـٰٓأَبَتِ هَـٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَـٰىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَـٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ ۞ رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِىِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓاْ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾

ލުޣަތު

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު އުފުއްލެވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْعَرْشِ = تخت ގެމައްޗަށް.❁ وَخَرُّواْ لَهُۥ سُجَّدًا = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި (يوسف عليه السلام އަށްޓަކައި) سجدة އަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.❁ وَقَالَ يَـٰٓأَبَتِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ބައްޕާފުޅެވެ.❁ هَـٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَـٰىَ = މިއީ އަޅުގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ.❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީގެ. (މީގެކުރިން ދުށް ހުވަފެން)❁ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގެ ربّ އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ.❁ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގެންނަށް އެކަލާނގެ إحسان ތެރިވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ إِذْ أَخْرَجَنِى = އެކަލާނގެ އަޅުގެން ނެރުއްވިހިނދު.❁ مِنَ ٱلسِّجْنِ = ޖަލުން.❁ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ = އަދި (شَامُ ކަރައިގެ) بَادِيَة އިން ނެރުއްވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގެންނެވިއެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ޝައިޠާނު ފަސާދަ ދެއްކުމުން ނުބައިކުރުމަށްފަހު.❁ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ = އަޅުގެންނާއި އަޅުގެ أخ ނުންނާ ދެމެދު.❁ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އޯގާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ لِّمَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރާ ކަމަކަށް.❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ ❁ رَبِّ = (يوسف عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ!❁ قَدْ ءَاتَيْتَنِى = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރާސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ދެއްވައިފިއެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُلْكِ = ވެރިކަމުގެ ބައެއްން (އެބަހީ: مصر ގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަން)❁ وَعَلَّمْتَنِى = އަދި އިބަރާސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް އުގަންނައިދެއްވައިފިއެވެ.❁ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ = ހުވަފެން تفسير ގެ ބައެއްން ކޮންމެވެސް މިންވަރަކަށް.❁ فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އޭ ނެތުމުގެތެރެއިން އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެ!❁ أَنتَ وَلِىِّۦ = މިއަޅާގެ ސަލާމަތްތެރިޔާ ހަމަ އިބަރާސްކަލާނގެއެވެ.❁ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.❁ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا = އިބަރާސްކަލާނގެ މިއަޅާ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައި ވަފާތުކުރައްވާނދޭވެ!❁ وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾ = އަދި

صالح މީހުމާއި ބެހެވުން – އެބަހީ: نبي ބެހެވުންނާއި މިއަދާ ގުޅުވައިދެއްވާނދޭވެ! (އެބެހެވުންގެ ދަރަޖައާ ثواب މިއަދާއަންގެވުން ދެއްވާނދެނދޭވެ) ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެބަހީ: މިސޫރަތުގައި بيان ވެދިޔަ خبر ތަކެއް. ❁ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ = غيب ގެ خبر ތަކުގެތެރެއިންވާ خبر އެވެ. ❁ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ﷺ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ތަ خبر ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރައްވަމެވެ. ❁ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ނުވެއްޖެވެ. (يوسف ގެފާނުގެ أخ ންގެ ތެރޭގައި ނުވެއްޖެވެ.) ❁ إِذْ أَجْمَعُوٓاْ أَمْرَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ رَأْيُ ތަކެއްޗެއްކޮށް ޖަމާވެ އެއްބަސްވީހިނދު. ❁ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުން ރާވާކަމުގައިވާ حال . (يوسف ގެފާނު ވަޅަށްލުމާމެދު) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٠) އަދި އެކަލޭގެފާނުން ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ عرش މަތީ –އިސްތިޤްބާލުކޮށް- އުފުއްލަވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް - يعني: يوسف عليه السّلام އަށް (سلام ކޮށް އަދަބުވެރިވުމުގެގޮތުން) އެއްކޮޅުން سجدة އަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ! މިއީ ކުރިން އަހުރެންނަށް ފެނުނު ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ މިއީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެހުވަފެނު حقّ އެއްޗަކަށް ހައްދަވައިފިއެވެ. (އެފެނުނު ގޮތަށް އެކަން ހަމަވައިދިނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މާތްކަމާއެކު إحسان ވަންތަވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ޖަލުން ނެރުއްވިހިނދުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (شام ކަރައިގެ) بَادِيَة އިން މިތަނަށް ގެންނެވިއެވެ. އެއީ އަހުރެންނާއި އަހުރެންގެ أخ ންނާ ދެމެދު ޝައިޠާނު ފަސާދަކޮށް ނުބައިކަމެއްވެރިކުރުމަށްފަހުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމަކަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

(١٠١) (يوسف عليه السّلام ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.) "އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރާސްކަލާނގެ މިއަދާއަން ވެރިކަމުގެތެރެއިން ދެއްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ: مصر ގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަން އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިއެވެ.) އަދި ހުވަފެން تعبير ކޮށް تفسير ކުރުމުގެ އިބަރާސްކަލާނގެ މިއަދާއަން އުނގަންނަވައިދެއްވައިފިއެވެ. އޭ ސަމާވާތާއި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ! އިބަރާސްކަލާނގެއީ ދުނިޔޭގައި آخرة ގައިވެސް ހަމަ މިއަދާގެ وَلِيُّ އެވެ. ސަލާމަތްވެރިޔާއެވެ. ތިބާ އިބަރާސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މުސްލިމެއްގެ حال މިއަދާ މަރުވަންނަވާނދޭވެ! އަދި މީހުންގެ صالح ންގެތެރޭގައި މިއަދާ ހިމަނުއްވާނދޭވެ! އެބަހީ: نبي ބެހެވުންގެ މިސްރީގައި މިއަދާވެސް ބަހައްޓަވައި އެބެހެވުންގެ ދަރަޖައިގައި ثواب މިއަދާއަށް ދެއްވާނދޭވެ!"

(١٠٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެއީ - އެބަހީ: މިސޫރަތުގައި މި بيان ވެގެންދިޔަ އަންގެވުމުގައި خبر ތަކަކީ ވާހަކަތަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ގެ ذريعة އިން އަންގަވާ غيب ގެ خبر ތަކެވެ. އަދި އެމީހުން يعني: يوسف ގެފާނުންގެ أخ ން އެކަލޭގެފާނުން ވަޅަށްލުމާމެދު ޖަމާވެ އެއްބަސްވުމުން ރާވާހަދާއިރު ކަލޭގެފާނު އެތާ ވަގުތުގައި ނުވެއްޖެއެވެ.

وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾ وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوٓاْ أَن تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَـٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

ތަފްސީރު

وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ = އަދި ގިނަމީސްތަކުން ނުވެއެވެ.(ނުވާނެއެވެ.) ❁ وَلَوْ حَرَصْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ތަރުހީބުދެއްވައިގެން ގޮވާލެއްވިނަމަވެސް. ❁ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ = مؤمن ންނަކަށް. ❁ وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމުއެވެ. ❁ عَلَيْهِ = އެކަމުގެމައްޗަށް. (رسول ކަން އިއްވެވުމުގެމައްޗަށް) مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް. ❁ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ = އެއީ ނަމަ ذِكر އެއް ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. (وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި ވެސްމެ) ❁ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾ = عالم ތަކަށްވާ. ❁ وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ = އަދި ކިތައްކިތައް عبرة އާއި حجّة ވާހެއްތޯ. فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި. ❁ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا = އޭގެމަތީން އެމީހުން ހިނގާބިނގާވެ. (އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން އެތަކެތި ފެންނަމުންދާ) ❁ وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ = އަދި އެތަކެއްޗަށް އެމީހުން ފުރަގަސްދީފައިވާ حال. ❁ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އީމާންނުވެއެވެ. ❁ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް. ❁ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ = އެމީހުން شرك ކުރާ حال ގައިމެނުވީ. ❁ أَفَأَمِنُوٓاْ = އެމީހުން ފަހެ އަމާންވެގެންވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: اللّه އަށް إيمان ނުވާމީހުން އަމާންވެގެންވީހެއްޔެވެ؟) ❁ أَن تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ = ނިވައިވެލާ އެމީހުންނަށް އައުމާ ދޭތެ. ❁ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ عذاب ގެ.❁ أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް قيامة އައުމާ ދޭތެ. ❁ بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެމުއްސާ. ❁ قُلْ هَـٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިއީ މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަގެވެ. أَدْعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ = މިމަންކަލޭގެފާނު اللّه ގެ حضرة އަށް ގޮވައިލައްވަމެވެ. دعوة ދެއްވާ. ❁ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ = ދެނެވަޑައިގަތުމާއި يقين ކަމާއެކު. ❁ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى = މިމަންކަލޭގެފާނާއި މިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވި ބައެއް. ❁ وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި މިމަންކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ކިތަންމެ ވަރަކަށް ތަމަންނާ ކުރެއްވިޔަސް މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. ނުވާނެއެވެ.

(١٠٤) އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް - އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رسول ކަން އިއްވެވުމުގެމައްޗަށް - އެމީހުންގެކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުންގެ رسول ކަމުގެ تَبْلِيْغُ އަކީ ހަމަ عالم ތަކަށްވާ ذِكر އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (وعظ އާއި نصيحة އާއި عبرة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.)

(١٠٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ކިތައްކިތައް عبرة އާއި حجّة ވޭހެއްޔޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ކައިރިމަތިން އެތަކެއްޗާ އެބަހީ: އެ عبرة އާއި އެކަލާނގެ قدرة ދައްކާދޭ އެއްކަލާނގެކަމުގެ حجّة ތަށް އަބަދު ފާއިތުވެދެއެވެ. އެމީހުން އެތަކެއްޗަށް غافل ވެގެންނެވެ.

(١٠٦) އަދި މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުން الله އަށް شرك ކުރާ حال ގައިމެނުވީ އީމާންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: الله އަށް އީމާންވެގެންވާ ގިނަމީހުންވެސް އެހެން ބުދުތަކާއި الله އަށް شرك ކުރެއެވެ. އަޅުކަމުގައްޔާއި حكم ގައްޔާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ކަންކަމުގައެވެ.)

(١٠٧) الله އަށް إيمان ނުވާ މީސްތަކުން އެވަނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ حضرة ން عذاب އެއް އައިސް އޭގައި އެމީހުން ނިވައިލެވޭނެ ނުރައްކަލާ ދުރު އަމާންވެގެންވޭތޯއެވެ؟ ނޫނީ އެމީހުންނަށް ކުއްލިއަކަށް އަދި إحساس އެއްވެސް ނެތި ހަމަކުއްލިއަކަށް އެމީހުންނަށް قيامة قائم ނުވާނެކަމަށް އަމާންވެގެންވޭތޯއެވެ؟

(١٠٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވެގެންވާމީހުން ބަޞީރަތުގައި يقين ކަމާއެކު އަދި حجّة އާއި دليل އާއެކު الله ގެ حضرة އަށް ގޮވާ دعوة ދީ ގޮވާލާ މަގަކީ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަގެވެ. އަދި الله ހުސް طاهر ވަންތަވެގެންވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ނުވަމެވެ.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް މިމަތިވެރިކަލާނގެ (رسول ކަމުގައި) ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. ❁ إِلَّا رِجَالًا = ހަމައެކަނި ފިރިހެނުންނޫނީ. ❁ نُّوحِىٓ إِلَيْهِم = މިމަތިވެރިކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحى ވައްދަވާ. ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންނެވެ. ❁ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން - (يعنى: މި مكّة ގެ مشرك ން) ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދަތުރުފަތުރު ނުކުރިހެއްޔެވެ؟ ❁ فَيَنظُرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ދެކެބަލާ! (عبرة حاصل ކުރާށެވެ!) ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތްތަކަށް / ނުވަތަ ކަންވީގޮތް. ❁ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރިން ވޭތިވެދިޔަ މީހުންގެ (އާޚިރަތުގެ) މީހުންގެ ނިމުން / ނިމުމެވެ. ❁ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގެދޮރު. ❁ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = تقوى ވެރިވި މީހުންނަށް މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ = رسول ން مايوس ވެއްޖެއިރަށްދާންދެން.❁ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ހިތްފައިވާނެއެވެ. ❁ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންނަށް ދޮގުހެދިއްޖެކަމުގައި. ❁ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا = (އެހިސާބުން ދިޔުމުން) މިމަތިވެރިކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އައެވެ. ❁ فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ = ފަހެ މިމަތިވެރިކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހުން ސަލާމަތްކުރެވުނެވެ. ❁ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا = އަދި މިމަތިވެރިކަލާނގެ عذاب އަދި ރައްދު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ = ނުބައިމީހުންގެ ބަޔަކުގެ ކިބައިން. ❁ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ވާހަކަތަކުގައި عبرة އޮވެއެވެ. ❁ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ = ބުއްދިވެރިންނަށް. ❁ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ = އަދި ހަދާއިގެން ބުނާ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. (قرآن އަކީ ދޮގުހަދާފައި ބުނެފައި ވާ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ.) ❁ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއީ. ❁ تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އެއީ ކުރީގެ ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރުމާއި. ❁ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ

= އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް تفصيل ކޮށް بيان ކުރުމުގެ. وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގުދެއްކުމާއި رحمة އެއްގެ. ۞

لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް / ތެދުކުރާ ބަޔަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި ތަންތަނުގެ أهل ފަރާތުން ހަމަ ފިރިހެނުންގެތެރެއިން މީހުން ކަލޭގެފާނު ކުރިންވެސް رسول ކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އަންހެނުންނެއް ނޫނެވެ. އަދި މަދަނީ ބަޔަކު ތެރެއިންނެއްވެސް ނޫނެވެ. طبرى) އެބަޔަކުމެނަށް އެބަހީ: އެފިރިހެނުންނަށް މީހުންގެ ތެރެއިން وحى ބާވައިލައްވަމެވެ. އެމީހުން يعنى: مكّة ގެ مشرك ން ދަނީ ބިމުގައި ދަތުރުތަކުކޮށް ހިނގާބިނގާވެ ނުބަލަނީބާވައެވެ؟ އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ (އާބާވަތުގެ مشرك ންނާގެ) ކަންތައްވެނިގޮތް ދިޔައީ ކޮންފަދައަކުން ނިކަން އެމީހުން ދެކިބަލާށެވެ! عبرة حاصل ކޮށްބަލާށެވެ! އަދި تقوى ވެރިވެއްޖެބަޔަކަށް آخرة ގެ ގެދޮރު މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން ދަނީ ވިސްނާ فكر ނުކުރާނޭހެއްޔެވެ؟

(١١٠) رسول ބޭކަލުން މާޔޫސްވެއްޖެއެވެ ކުރެއްވިއިރުން (އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ ޤައުމުގެ ހެވާދީވެރިން އަށް أمّة ގެ ތަކުގެ މީހުން ތެދުނުކޮށް ޤައުމުގެ އިނކާރުކުރުމުގައި رسول ބޭކަލުން މާޔޫސްވެއްޖެ ވަގުތުގައި ނެތް.) އަދި މީހުންބޭކަލުން ދޮގުކުރިވެއްޖެކަމުގައި އެބޭކަލުން ހީކުރެއްވިއިރުވެސް. (އެހިސާބަށް ދިޔުމުން) މީހުންތަކުސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އައެވެ. އަދި މީހުންނަށްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބަޔަކު ސަލާމަތްކުރައްވައެވެ. (އެބައިމީހުން މުސްލިމުން ހަލާކުވުމުން ރައްކާތެރިވެއެވެ.) އަދި މީހުންތަކުސްކަލާނގެ ކާފަރުން ނުބައި عقوبة ނުބައި ނުރައްކާބަޔަކުން ނުލެވިގެން ނުދެއެވެ. ހަމައެކަނި ގަބޫލުވާނެއެވެ. ނުލެވިފައިނުވާނެއެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ވާހަކަތަކުގައި (އެބަހީ: يوسف عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ބައްޕާފުޅާ ދެމެދު ހިނގި ކަންތައްތަކުގައި) ބުއްދިވެރިންނަށްޓަކާ ބޮޑު عبرة ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެއީ ދޮގުވޮށާ ވާހަކައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ އެހެންއޮތްކަމުގެ އެއީ (قرآن އެވެ.) އެއީ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގައިވާ ކަންކަމާ ތެދުކުރުމުގެ. އަދި އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވާ ފޮތެކެވެ. އަދި އެއީ ތެދުމަގު إيمان ވާބަޔަކަށް ތެދުމަގާއި رحمة އެވެ. وباللّه التوفيق .